

INIMÕIGUSTE ALASE PÕHITERMINOLOOGIA SAKSA-EESTI SÕNASTIK

KOOSTATUD TUGINEDES ÜRO INIMÕIGUSTE ÜLDDEKLARATSIOONILE
JA EN INIMÕIGUSTE JA PÕHIVABADUSTE KAITSE KONVENTSIOONILE

MAGISTRIPROJEKT

KOOSTAJA: ANU PÕLDSAM

JUHENDAJA: MARGOT SAVISAAR, MA

TARTU, 2004

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. INIMÕIGUSED	8
2. MAGISTRIPROJEKTI KOOSTAMISEL TEKKINUD PROBLEEMID	11
3. MAGISTRIPROJEKTI ÜLESEHITUS.....	14
4. INIMÕIGUSTE ALASE PÕHITERMINOLOOGIA SAKSA-EESTI SÕNASTIK	18
KOKKUVÕTE	43
KASUTATUD KIRJANDUS	45
LISA1 Inimõigusi käsitlevate dokumentide valikuline loetelu	47
LISA2 Inimõiguste kaitsega tegelevate organisatsioonide loetelu	53
INDEKS	55
ZUSAMMENFASSUNG	Error! Bookmark not defined.

SISSEJUHATUS

Käesolev magistriprojekt näol on tegu lühikese saksa-eesti inimõiguste põhisõnavara sõnastikuga, mis peaks andma ülevaate peamistest inimõiguste aladest terminitest, mis esinevad erinevates rahvusvahelistes inimõiguste aladest konventsioonides ja lepetes. Käesoleva magistriprojekti puhul on lähtutud eelkõige sõnavarast, mida kasutatakse Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) Inimõiguste Ülddeklaratsioonis (IÜD) ja Euroopa Nõukogu Euroopa Inimõiguste ja Põhivabaduste Kaitse Konventsioonis (EIÕK). (Allikate valikut ja magistriprojekti ülesehitust on lähemalt kirjeldatud 3. ptk-s)

Inimõigused ja nende kaitse on üha aktuaalsemaks muutuv teema kogu maailmas. Vajadus kõnelda inimõigustest kasvab Seoses erinevate konfliktidega ning lisaks sellele järjest enam erinevaid valdkondi, mille raames inimeste õigusi on vaja määratleda, fikseerida ning kaitsta (nt biotehnoloogia arenguga kaasnevad ohud inimõigustele). Ka Eestis on hakatud üha enam selle teemaga tegelema ning on kindel, et olles selliste suurte organisatsioonide nagu Euroopa Liidu, NATO ja ÜRO liige, tuleb Eestis tulevikus kindlasti veel intensiivsemalt inimõiguste küsimustega tegeleda. Seetõttu muutub inimõiguste fikseerimine ja nende kaitse üha aktuaalsemaks.

Inimõigused on iga inimese õigused, sõltumata tema päritolust või rahvusest. Et igauks teaks ja aru saaks, mis on tema õigused, peab tal olema ligipääs inimõiguslalete dokumentidele oma emakeeles. Selleks on vaja häid ja täpseid tõlkeid, mida ei saa aga teha ilma valdkonnaspetsiifiliste ja terminoloogilise eelteadmista. Hea meel on tõdeda, et on juba olemas ühtse terminoloogiakasutusega korrektseid eestikeelseid tõlkeid inimõiguste aladest dokumentidest, kuid aegajalt võib siiski ikka veel kohata ka nn vabatõlkeid, mille kvaliteedi osas võib küsimusi tekkida.

Inimõigusi käsitlevad dokumendid on õigustekstid, mille sõnastusest ja tõlgendamisvõimalusest sõltub väga palju. On väga oluline, et inimesed mõistaksid neis dokumentides kirjapandut võimalikult ühemõtteliselt, et ei tekiks võimalust liiga

erinevateks tõlgendusteks. Seetõttu võiks eeldada, et teatud õiguslikul dokumendil on üks ametlik tõlge, millest saab otsuste tegemisel ja oma õiguste tundmaõppimisel lähtuda. See oleks ideaal, kuid reaalsuses võib leida ühe ja sama õigusteksti erinevaid tõlkeid, mis on kõigile kättesaadavad, võimaldades erinevaid tõlgendusi. Kuigi enamasti ollakse kesksete mõistete puhul siiski korrektsed, esineb lahknevusi niiöelda igapäevaste sõnade tõlgete puhul. Kuid ka selliseid erinevusi ei tohiks alahinnata, sest oluline ei ole üksnes terminoloogiline täpsus, vaid kogu teksti üldmulje.

Siinkohal võiks tuua näite selle kohta, kuidas on erinevalt tõlgitud (tõlgendatud?) IÜD-i. (Siinkohal on piiratud ühe näitega, kuid selliseid erinevusi leidub kogu teksti ulatuses.) Probleemsed kohad on esitatud rasvases trükis.

Inimõiguste Ülddeklaratsiooni preambulas on lause:

“...**Whereas disregard and contempt** for human rights have resulted in **barbarous** acts which have **outraged** the conscience of mankind, and the advent of a world in which human beings shall enjoy **freedom** of speech and **belief** and freedom from fear and want has been proclaimed as the **highest** aspiration of the common people,...”
(Universal Declaration of Human Rights. Office of the High Commissioner for Human Rights. <http://www.unhchr.ch/udhr/lang/eng.htm> (05.05.2004))

“...*da* die **Nichtanerkennung** und **Verachtung** der Menschenrechte zu Akten der **Barbarei** geführt haben, die das Gewissen der Menschheit mit **Empörung erfüllen**, und da verkündet worden ist, daß einer Welt, in der die Menschen Rede- und **Glaubensfreiheit** und Freiheit von Furcht und Not genießen, das **höchste Streben** des Menschen gilt, ...”
(VN-Menschenrechtsübereinkommen, http://www.auswaertiges-amt.de/www/de/aussenpolitik/menschenrechte/dokumente_html (22.05.2004))

Eesti keeles võib leida järgmiseid tõlkeid:

“...*pidades silmas*, et inimõiguste **mittetunnustamine** ja **eiramine** on viinud **julmusteni**, mis **vaevavad** inimkonna südametunnistust, ja et inimeste **ülimaks** püüdluseks on kuulutatud sellise maailma loomine, kus inimestel on sõna- ja

veendumustevabadus ning kus nad ei tarvitse tunda hirmu ega puudust; ...”
(Inimõiguste Ülddeklaratsioon 1999:)

“... pidades silmas, et inimõiguste **mittetunnustamine** ja **hülgamine** on viinud **barbaarsusteni**, mis **piinavad** inimkonna südametunnistust, ja et sellise maailma loomine, kus inimestel on sõna- ja **veendumustevabadus** ning kus nad ei tarvitse tunda hirmu ega puudust, on inimeste **üllaimaks** püüdluseks kuulutatud;...”
(Inimõiguste Ülddeklaratsioon 2003: 5)

“...kuna inimõiguste **põlastamine** ja **hülgamine** on viinud **barbaarsusteni**, mis on **vapustanud** inimkonna südametunnistust, ja kuna sellise maailma loomine, kus inimesed kasutavad sõnavabadust ja **usutunnistuse vabadust** ja on vabad hirmust ja puudusest, on kuulutatud rahvaste **kõrgeimaks** püüdluseks...” (Inimõiguste Ülddeklaratsioon 1971: 5)

“...pidades silmas, et inimõiguste **põlastamine** ja **hülgamine** on viinud **barbaarsusteni**, mis **piinavad** inimkonna südametunnistust, ja et sellise maailma loomine, kus inimestel on **veendumuste** ja sõnavabadus ning kus nad ei tarvitse tunda hirmu ega puudust, on inimeste **üllaks** püüdluseks kuulutatud; ...”
(<http://web.archive.org/web/20010517155436/www.humanrights.ee/est/decl/text.htm>
(22.05.2004))

Nende näidete najal on võimalik täheldada nii stilistilisi kui ka sisulisi erinevusi. Stiil ja kujundlikkus võib olla ju maitse asi, aga selles, kas tegu on ülla või kõrgeima püüdlusega on juba sisuline vahe. Vahe on ka selles, kas inimesel on nimetatud vabadused või ta kasutab neid. Viimane eeldab esimest, aga esimene viimast mitte. Samuti on usuvabaduse mõiste konkreetssem kui veendumuste vabaduse mõiste.

Võib öelda, et inimõigustega seotud terminoloogia on lai ja tõlkimis- ning tõlgendamisvõimalusi palju. Sellegipoolest ei ole käesoleva magistriprojekti eesmärgiks anda kõikehõlmavat pilti inimõigusi puudutavast sõnavarast. See ei oleks antud töö mahtu arvestades ka võimalik, sest inimõiguste alane sõnavara hõlmab endas väga erinevaid eluvaldkondi ja õigusharusid. Pigem püüab antud töö anda

ülevaadet sellest, mis on inimõigused ja millised on need peamised inimõigused, millest erinevates dokumentides läbivalt juttu on.

Selle asemel, et võtta ette mingi konkreetne valdkond inimõiguste alal ja sellega seonduv spetsiifiline sõnavara (nt lapse õigus või põgenike õigus) on käesolevas magistriprojektis ikkagi vaadeldud valdkonda laiemalt ning toodud välja just selline võrdlemisi laia amplituudiga sõnavara. Lähtutud on siinkohal sellest, et Eestis on inimõigustest räägitud siiski võrdlemisi vähe ning seetõttu oleks mõistlik alustada just kõige üldisemalt tasandilt, kust siis on edasi võimalik minna üha konkreetsemaks. Selleks, et mõista spetsiifilisemaid inimõigusalaalseid tekste, on vajalik omandada eelteadmisi põhisõnavarast ja sellest, mis on inimõigused (mis on nende olemus, kuidas need jagunevad, milline on inimõiguste suhe põhiõigustesse ja kodanikuõigustesse).

Kuigi paljude tegevtoolkide jaoks on töös käsitletav sõnavara ehk üldjoontes tuttav ja ei valmista probleeme, tundub vastavate terminite koondamine käesolevas magistriprojektis sisalduvasse sõnastikku siiski otstarbekas. Antud magistriprojekt peaks olema käepärane kogumik esmaseks tutvumiseks inimõiguste teemaga. Seetõttu ongi vajalikuks peetud ühendada teoreetiline pool, väike oskussõnastik ning lisadena ka sagedamini ettetulevate ning rahvusvahelisel tasandil kesksel tähtsust omavate inimõigusorganisatsioonide nimetused ning lepingute ja konventsioonide nimetused inglise (originaalnimetused), saksa ja eesti keeles. Käesolevast magistriprojektist peaks tõlk-tõlkija leidma esmase inimõigustega seonduva sõnavara ja viited esmastele allikatele, kust edasist infot leida.

Lisaks sellele oleks väga rõõmustav kui tulevased magistrandid leiaksid käesolevast projektist inspiratsiooni, et koostada sõnastik juba mõne konkreetse inimõiguste valdkonna kohta (nt lapse õigused, põgenike õigused jms).

1. INIMÕIGUSED

Kaasaegse inimõiguste käsitlemise aluseks on kodanlik-demokraatlikud riigi ja õiguse käsitleused, millele andsid erilise tõuke Suur Prantsuse revolutsioon ja Ameerika Ühendriikide iseseisvumine. Tänapäeva inimõiguste probleemistik on aga otseselt seotud II maailmasõja sündmustega (Hazak 2002: 6). Kuni selle ajani olid katsed inimõigusi kaitsta fragmentaarsed. Alles pärast II maailmasõda ja ÜRO loomist 1945 aastal võis täheldada suundumust kehtestada inimõiguselased normid rahvusvahelises õiguses. Verstapostiks siin võib kindlasti pidada 10.12.1948 ÜRO poolt vastu võetud Inimõiguste Ülddeklaratsiooni

Inimõigusi mõistetakse laiemas tähenduses õigustena, mis kuuluvad õigusaktidest sõltumata igale üksikisikule tema inimeseksolemise tõttu. Tunnistades inimõiguste olemasolu, tunnistatakse iga inimese õigusi inimesena (Rahvusvahelised inimõigused ja nende kaitse: 13).

Inimõiguste põhiomadused on universaalsus (see tähendab, et inimõigused kuuluvad igale inimesele, sõltumata rassist, soost, etnilisest päritolust, usust jm), sünnipärasus (inimõigusi ei saa omandada, omistada ega ka võõrandada, inimõigusi ei saa kellelki ära võtta ega ise neid loovutada) ja võrdsus (ei ole inimesi, kes oleks rohkem inimesed kui teised). Inimõiguste subjektideks on iniviidid, inimeste grupid, rahvad või ka inimkond (Hazak 2002: 9).

Inimõigused on universaalsed, jagamatud ja omavahel seotud. Rahvusvaheline üldsus peab kohtlema inimesi kõikjal maailmas õiglaselt ja võrdselt, lähtudes samadest alustest.

Inimõiguste eripära seisneb selles, et need on inimese õigus riigi vastu. Tavaliselt lähtub õigus riigist. Riik on õigustatud nõudma ning inimesed on kohustatud seadusi täitma. Inimõiguste puhul on rõhuasetus vastupidine – inimesed on õigustatud nõudma ja riik kohustatud täitma, looma kõik tingimused, et inimeste õigused oleksid järgitud ja tagatud (Hazak 2002: 8). Sellegipoolest ei toimu inimõiguste kaitse ainult

vertikaalselt (riik-isik), vaid ka horisontaalselt (inimõiguste rakendamine üksikisikute või teiste eraõiguslike isikute vahelistes suhetes) (Rahvusvaheline õigus: 140).

Mis puutub inimõiguste ja põhiõiguste vahekorda, siis inimõigused on eelkõige rahvusvahelise õiguse mõiste ning neid tagatakse rahvusvaheliste normidega; põhiõigused on siseriiklikult (põhiseaduse tasemel ja abil) kaitstavad õigused. Eesti põhiseadus tagab kõik rahvusvaheliselt tunnustatud inimõigused, aga mitte kõik Eesti põhiseaduses kajastatud põhiõigused ei ole rahvusvaheliselt tunnustatud inimõigused (Annus 2001: 163).

Traditsiooniliselt liigitatakse inimõigused kolme kategooriasse, mida nimetatakse inimõiguse generatsioonideks, põlvkondadeks või ka etappideks (samas on need terminid veidi eksitavad, kandes endas viidet kronoloogilisele järgnevusele. Inimõiguste puhul pole aga selline selge kronoloogiline jaotus võimalik. Inimõigused moodustavad orgaanilise terviku):

1. kodaniku- ja poliitilised õigused (esimese põlvkonna õigused, nn negatiivsed õigused), nt õigus elule, vabadusele, võrdsusele, isikupuutumatusel, õigus oma õigussubjektsuse tunnustamisele jm
2. majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised õigused (teise põlvkonna õigused, nn positiivsed õigused), nt õigus toidule, õigus vara kaitsele, õigus perekonnale jm
3. kollektiivsed õigused (kolmanda põlvkonna õigused, uued õigused, solidaarsusõigused), nt õigus arengule, õigus rahule, õigus rahuldavale keskkonnale jm (Rahvusvaheline õigus: 141). Kolmanda põlvkonna õigused ei ole enam seotud üksikisikute või konkreetselt piiritletud inimgruppide kaitsega. Selle põlvkonna õigustele on ette heidetud nende ebapiisavat täpsust. Sageli jääb selliste õiguste puhul selgusetuks õiguse konkreetne sisu, adressaat jm (Herdegen 2000: 305).

Samas võib kohata ka teistsuguseid jaotusi: materiaalsed ja mittemateriaalsed inimõigused; absoluutsed ja teatud juhtudel piiratud õigused jne (Hazak 2002: 10).

Rahvusvaheline õigus, Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika ja suveräänsete riikide põhiseadused tunnistavad inimõiguste suhtes ka teatud piiranguid. Need piirangud e klauslid tulenevad kas erakorralisest seisukorrast või vajadusest kaitsta teiste inimeste seaduslikke õigusi ja huve, riigi julgeolekut, avalikku korda, elanikkonna tervishoiu-

ja moraalihuve jm. Siiski on õigusi ja vabadusi, mida ei tohi mitte mingitel asjaoludel piirata (Hazak 2002: 11). Selliseid õigusi nimetatakse fundamentaalseteks või universaalseteks inimõigusteks, mida tuleb austada ja garanteerida sõltumata asjaoludest. Siia kuuluvad nt õigus elule, piinamise, ebainimliku ja alandava kohtlemise või karistamise keeld, genotsiidi keeld, orjuse keeld jne (Rahvusvaheline õigus: 139).

Inimõiguste kaitse liigitatakse järgnevalt:

1. globaalsed ehk ülemaailmsed kaitsesüsteemid (nt ÜRO)
2. regionaalsed kaitsesüsteemid (nt EN, Ameerika, Aafrika, Araabia)
3. spetsiaalsed kaitsesüsteemid (nt piinamise, orjuse, genotsiidi ning inimsusevastaste kuritegude keelustamine) (Rahvusvaheline õigus: 142).

Inimõiguselased lepingute seas on võimalik eristada nelja liiki:

1. üldkonventsioonid, mis käsitlevad kõiki või suurt osa inimõigustest ning mis on vastu võetud ülemaailmsel või regionaalsel tasandil (ÜRO paktid, Euroopa Nõukogu konventsioonid jms)
2. üksikute valdkondade/spetsiifilised konventsioonid, mille eesmärgiks on kaitsta teatavaid inimõigusi ning mis käsitlevad: genotsiidi, sõjakuritegusid ja kuritegusid inimkonna vastu, orjandust, inimestega kaubitsemist, sunnitööd, piinamist, pagulust, teabevabadust, eraelu, sotsiaalhooldust
3. üksikute rühmade kaitse konventsioonid, mis vastavad eraldiseisvate rühmade vajadustele: põgenikud, kodakondsuseta isikud, immigrandid, töötajad, töölised, naised, lapsed, osalised relvakonfliktides, vangid, eraisikud relvakonfliktides
4. diskrimineerimist käsitlevad konventsioonid, mille eesmärgiks on ära hoida rassil või sool põhinev diskrimineerimine ning diskrimineerimine haridussüsteemis, töötamisel ja ametikoha valikul (Rahvusvahelised inimõigused ja nende kaitse: 39).

Inimõiguselaseid lepinguid sõlmitakse üha enam, kuid sellegipoolest puudub ühtne inimõiguste kaitse standard. Selle põhjuseks on eriarvamused selle kohta, millised õigused on inimõigused, maailma riikide erinev vaimulooline arengutase, erinev arusaam inimõigustest. Siiski tunnustatakse kogu maailmas fundamentaalseid inimõigusi ning üha enam ja enam riike ja organisatsioone tegutsevad selle nimel, et inimõigusi tagada ja kaitsta.

2. MAGISTRIPROJEKTI KOOSTAMISEL TEKKINUD PROBLEEMID

Käesoleva magistrip projekti koostamisel esile kerkinud probleemid tulenevad eelkõige sellest, et inimõigustega seotud sõnavara on väga mitmetahuline ja laiaulatuslik. Lisaks sellele võib täheldada, et inimõiguste kaitset ja austamist sätestavate dokumentide keel on üheaegselt nii üldkeel kui oskuskeel so õiguskeel (täpsemalt seaduskeel e seaduste ja muude õigustloovate aktide keel). Kuid ka inimõiguste alastes tekstides esinev õigussõnavara ei ole alati ühtne – selles esineb termineid alates tsiviilõigusest kuni sõjaõiguseni välja. Ühelt poolt on siin tegu rahvusvahelise õiguse valdkonda kuuluva terminoloogiaga, teisalt on inimõigused väga tihedalt seotud ka riikide põhiseadustega ja põhi- ning kodanikuõigustega ning seega osa siseriikliku õiguse terminoloogiast.

Näiliselt tundub, et inimõiguste alaseid dokumente on lihtne lugeda, neis on palju üldkeelseid termineid (iseasi on muidugi sõnastus, sest paratamatult ei saa õiguslased tekstid järgida samu lausestruktuure, mis kirjandusteosed): nt lause “igaihel on õigus elule” peaks ju igati arusaadav olema. Aga lause “Igaihel on õigus tõhusale menetlusele enda kaitseks” tekitab juba rohkem küsimusi. Mis on tõhus kaitse, mis on menetlus? Ilmneb, et inimõigusi käsitavad tekstid on üheaegselt nii tava kui oskuskeelsed. Nii on enamiku õigustekstidega.

Sellega seoses tekib küsimus, mis on juba aastaid õigus- ja keeleteadlastele mõtteainet pakkunud – seadustekstide arusaadavuse nõue.

E. Silvet leiab, et seadus peab olema arusaadav eelkõige neile, kes osalevad selle elluviimisel, järgides või rakendades seadusega kehtestatud norme (Silvet 2000: 7). Üldjuhul järgib või rakendab selliseid norme iga inimene (inimõiguste puhul isegi alati) ja nii ei ole õiguskeel erinevalt paljudest teistest eriala keeltest mõeldud üksnes spetsialistidele, vaid kõigile (Narits 2002: 4). Seega peaks olema iseenesestmõistetav, et õigustloovad tekstid peavad olema arusaadavad. Sest üksnes siis, kui neist aru saadakse, on võimalik nende kohaselt toimida ja sellist toimimist ka nõuda (Kiris

2001: 3). Kuid arusaamine sõltub nii teksti sõnastusest kui ka teksti lugeja omadustest ja huvist ning ka sellest, milleks ta teksti mõistmist vajab (Silvet 2000: 7).

Seega on tõlgi/tõlkija roll õigustekstide tõlkimisel eriti oluline (et inimene võimalikult üheselt mõistaks, millised on ta õigused). Ei aita see, kui sõnad üksteise järel ritta panna. Et lugeja saaks tõlkest aru, peaks tõlk ise eelnevalt algtekstist aru saama, et suuta see edasi anda võimalikult arusaadavas emakeeles (olgu selleks siis oskus- või üldkeel). Samas ei tohi arusaadavuse ja üldkeele kasutamise arvelt kannatada õigustekstide täpsus. Juriidilise täpsuse ja ühemõttelisuse tagab aga üldjuhul just õiguskeel.

Olukorra teeb raskeks tõsiasi, et oskuskeele ja üldkeele sõnavara ei ole tänapäeval enam võimalik üksteisest selgepiirilisel eristada. Uute erialamõistete tähistamiseks kasutatakse oskuskeeles ka üldkeele sõnavarast pärit termineid. Oskuskeelest omakorda kandub osa uusi termineid üle üldkeelde (Narits 2002: 4). Segadust suurendavad nt õiguskeele väljendid, mis ühtivad vormilt üldkeele omadega, kuid erinevad neist tähenduse poolest (Oksaar 2002: 6). (Nt *Erkenntnis* – üldkeeles äratundmine, õiguskeeles kohtuotsus.)

Peamine probleem õigustekstide loomisel ongi tasakaalu leidmine nende kahe külje vahel (Silvet 2000: 6). Sama probleemi ees seisab ka tõlk/tõlkija.

Kuid tõlgi/tõlkja ülesande teeb raskemaks see, kui võõrkeelsele terminile puudub otsene emakeelne vaste või kui emakeelsele terminile leidub mitu võõrkeelset vastet, mille kasutamise erinevaid nüansse on raske kindlaks teha. (Nt ühinemise vabadus, millele saksa keeles vastab nii *Koalitionsfreiheit*, *Vereinigungsfreiheit*, *Vereinsfreiheit*.)

Erinevate inimõiguslaste dokumentide eestikeelsetest tõlgetest võib konkreetsele saksakeelse termini kohta leida erinevaid eestikeelseid tõlkevasteid. (Nt *keine Strafe ohne Gesetz* on tõlgitud nii karistamiseks seaduse alusel (Hazak 2002: 33) kui ka tagasiulatava jõu keeluks (Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne:200).) Kuid lisaks sellele on raske leida mõiste kohta tavainimesele piisavalt arusaadavat definitsiooni või seletust. Sageli on seletused kirjutatud

oskuskeeles. Kui aga seda oskuskeelt ei mõisteta, ei mõisteta ka õigusosalase mõiste sisu ja seega ei pruugita olla võimeline vastavat õigusnormi täitma.

Inimõigused on juba oma olemuselt sellised, et need hõlmavad kõige erinevamaid eluvaldkondi ja inimgrupe. Inimõiguste alaste dokumentide keelekasutus on samuti erinev (nii selles osas, mis puudutab üld- ja õiguskeele suhet, kui ka selles osas, mis puudutab tekstide erinevat ajalist ja situatsioonilist tausta). Suurimaks probleemiks antud töö koostamisel kujunes seega just terminite valiku tegemine sõnastiku jaoks. Paratamatult on see valik subjektiivne ja lähtub sellest, mida käesoleva magistriprojekti koostaja on pidanud oluliseks. Siiski on püütud valikut tehes lähtuda sellest, et sõnastik ei muutuks liialt laialivalguvaks. On selge, et iga üksiku inimõiguste haru ja valdkonna kohta saaks ja oleks vaja koostada omaette sõnastik. Kuid eelnevalt oleks vaja selgeks teha põhimõisted, mis loovad aluse, millest lähtudes on lihtsam mõista ka spetsiifilisemat sõnavara. Selliseks aluseks võiks olla inimõiguste olemuse ja peamiste inimõiguste (õigus tööle, elule jne) tundmine.

Nii inimõiguste alaste tekstide kui ka teiste õigustekstide tõlkimisel võiks silmas pöhimõtteid, millele on viidanud A. Kiris:

1. õigustloov akt olgu terminoloogiliselt täpne. Vältida tuleks mitmetähenduslikkust, ebaselgust ja laialivalguvust
2. terminoloogia peaks olema ühene, hoiduma peaks kahe või mitme termini samas tähenduses kasutamisest
3. kasutatav terminoloogia võiks olla üldtuntud, eelistatavamad on üldlevinud, juurdunud ja sagedamini kasutatavad terminid
4. vajadusel võib anda sõnadele tähenduse, mis erineb üldisest keelekasutusest, luua uusi, üldkeelele tundmatuid termineid, eiramata sealjuures loogikat ja üldisi keelenõudeid. Samas tuleks hoiduda pidevatest terminoloogilistest uuendustest.
5. Kasutada tuleks traditsioonilisi, juurdunud ja end õigustanud termineid (Kiris 2001: 6–7)

3. MAGISTRIPROJEKTI ÜLESEHITUS

Käesolev magistriprojekt on jaotatud kahte suuremasse ossa. Töö esimene osa kujutab endast sissejuhatavat teoreetilist osa, kus on ära toodud teema valiku põhjendus, projekti eesmärk, ülevaade töö koostamise põhimõtetest ning sõnastiku koostamisel tekkinud probleemidest. Lisaks sisaldab sissejuhatav osa lühikest ülevaadet inimõiguste olemusest. Kokkuvõtlik ülevaade inimõigustest peaks magistriprojekti kasutajale võimaldama algteadmiste saamise sellest, mis on inimõigused, kuidas neid jaotatakse, kes on nende õiguste kandjad jne. Ühesõnaga peaks see andma aluse, millelt lähtudes oleks lihtsam mõista ka inimõiguste alaseid termineid ja nende kasutust.

Töö teine osa sisaldab lühikest inimõiguste alaste terminite saksa – eesti sõnastikku. Sõnastiku koostamisel on lähtutud eelkõige IÜD-s ja EIÕK-s esinevast sõnavarast. Need tekstid sisaldavad endas just peamisi inimõigustega seonduvaid mõisteid ja annavad piisava ülevaate sellest, mis on inimeste peamised õigused, olemata samas liialt spetsiifilised.

Kuna sõnastiku eesmärgiks on anda ikkagi ülevaade just inimõigustega seotud sõnavarast, siis ei kajasta sõnastik EIÕK II ja III osas sisalduvaid termineid, mis on seotud Euroopa Inimõiguste Kohtu moodustamise ja toimimise põhimõtetega. Sõnastikus esinev kohtuga seotud sõnavara hõlmab üksnes termineid, mis kajastavad kohtupidamisega seotud inimõigusi (nt õigus õiglasele kohtulikule arutamisele).

Sõnastik sisaldab esimeses tulbas saksa keelseid termineid. Terminite leidmise hõlbustamiseks on üldjuhul ära toodud põhisõna ning sulgudes kontekst, milles sõna tavaliselt esineb inimõigusvaldkondades tekstides (nt *Arbeit (Recht auf ~) f*; *Folter (Verbot von ~) f*). Samas on kindlalt välja kujunenud väljendid antud nende täispikal kujul (nt *freie Entfaltung der (menschlichen) Persönlichkeit f*, *öffentliches Interesse n*). Sõna järel on kursiivkirjas lühendiga ära toodud ka selle grammatiline sugu. Üldjuhul on kasutatud sõnade nominaalset vormi, eeldades, et inimene, kellel on olemas algteadmised saksa keelest, suudab vajadusel ise tuletada nt omadussõnalise vormi.

Sõnastik sisaldab ka üksikuid ladinakeelseid väljendeid, mida õiguskeeles kasutatakse. Sellised väljendid on antud kursiivkirjas ja neile järgneb lühend *ld k*, seletuse osas on viidatud väljendi saksakeelsele vastele.

Saksakeelsete terminite peamiseks allikateks on IÜD ja EIÕK saksakeelsed tekstid, saksa-eesti sõnaraamatud (peamiselt õigussõnaraamatud), saksakeelsed õigusleksikonid (vt kasutatud kirjanduse loetelu) ja *Ludwig Boltzmann Institut für Menschenrechte* (BIM) koduleheküljel leiduv märksõnade loetelu (<http://www.humanrights.at/bimlibrary/liststw.asp> (22.05.2004))

Sõnastikuosa teises tulbas on saksakeelsete terminite eestikeelsed vasted.

Kuna saksa keeles on võrdlemisi palju termineid, millel on mitu erineva tähendusega eestikeelset tõlkevastet (nt *Bildung f* võib eesti keeles tähendada nii haridust kui ka millegi tekkimist või kujundamist), siis tekkis sõnastiku koostamisel kaks võimalust: kas anda saksakeelse termini kõik võimalikud eestikeelsed tähendused või piirduda tähendustega, mis esinevad üksnes õigusega seotud kontekstis. Käesolevas magistriprojektis on kasutatud teist varianti. Lähtudes otstarbekuse põhimõttest ja soovist vältida segadusi, on ära toodud üksnes sellised eesti keelsed tõlkevasted, mis on olulised just inimõiguste kontekstis. Inimõiguste alaste tekstide tõlkimise puhul on ikkagi esmatähtis leida antud konteksti sobiv vaste (suurema hulga tõlkevasteid konkreetsele terminile võib leida üldkeele sõnaraamatutest).

Samas on tõlkevasteid, mis sisuliselt ei erine (nt väljaränne ja emigratsioon) või mille tähendusväli on sarnane. Nende puhul on esimesena välja toodud vastava saksakeelse termini kohta inimõiguste kontekstis enim kasutatav eestikeelne vaste ja siis teised vasted, mis sisuliselt on samaväärsed (samasisulised sõnad on eraldatud komaga). Kui tähendus on ikkagi erinev, kuid magistriprojekti autor on pidanud oluliseks selle välja tuua on erineva tähendusega sõnad eraldatud semikooloniga. On sõnu, mida võib ka inimõigustega seotud dokumentidest leida kasutatuna erinevas tähenduses. (Nt võib saksa keeles termini *Hausfriedensbruch* mõista nii kodurahu rikkumist laiemas mõttes kui ka konkreetset lubamatut sissetungimist kellegi koju.)

Eesti keelsete terminite allikateks on peamiselt IÜD ja EIÕK eestikeelsed tekstid. Saksa-eesti sõnaraamatud, õigusleksikonid ning rahvusvahelist õigust ja inimõigusi käsitlevad teosed (vt kasutatud kirjanduse loetelu).

Kolmandas tulbas on vajaduse korral välja toodud ka seletus termini kohta. Seletus on antud peamiselt erinevate inimõiguste puhul, täpsustamaks, mis on konkreetse õiguse sisu. Samas on seletus toodud ära ka juriidiliste terminite juures, mille tähendust sõnastiku kasutaja, kellele ei ole juura alaseid teadmisi, ei pruugi teada. Magistriprojektis on kasutatud läbivalt tekstisisest viitamissüsteemi ja seega on ka seletuse allikale viidatud seletuse järel olevates sulgudes, kus on välja toodud, kas teose pealkiri ja lehekülje number või teose autori nimi ja lehekülje number. Seletused, millel puudub viide allikale, pärinevad antud töö autorilt endalt. Sünonüümide ja lähedase tähendusega sõnade puhul on seletus välja toodud üksnes ühe sõna puhul ning teiste juures on viide sõnale, mille juurest võib leida ka seletuse. Nt

Berufsfreiheit <i>f</i>	vabadus valida elukutset	vt seletus <i>Arbeit (Recht auf ~)</i> ; vt ka <i>freie Berufswahl</i>
-------------------------	--------------------------	---

Lisaks seletustele on kolmandas tulbas ristviitamise põhimõtet kasutades viidatud ka konkreetse termini samas sõnastikus ettetulevatele sünonüümidele või sellega seonduvatele märksõnadele. Viidatud terminid on kursiivkirjas.

Seletuste allikatena on kasutatud saksa- ja eestikeelseid õigusleksikone, rahvusvahelist õigust ja inimõigusi käsitlevad teosed (vt kasutatud kirjanduse loetelu).

Magistriprojekti lõpus on ära toodud ka kokkuvõte, lisad 1 ja 2, indeks, kus on väljatoodud eesti keelsed terminid, millele on lisatud viide leheküljele, kust võib leida konkreetse termini saksakeelse vaste ja lisaks sellele asub töö lõpus ka antud magistriprojekti saksakeelne resüme.

Lisa 1 sisaldab inglisi-, saksa- ja eestikeelset nimekirja olulisematest inimõiguste alastest konventsioonidest, mis on vastu võetud ÜRO ja Euroopa Nõukogu poolt. (Väljatoodud kuupäevad tähistavad dokumentide vastuvõtmise aega.) Loetelust on välja jäetud ILO, OSCE ja Euroopa Liidu vastavasisulised lepingud ja

konventsioonid. Maailma mastaabis on olulisim inimõigusi kaitsev organisatsioon just ÜRO ja Euroopas täidab sama rolli Euroopa Nõukogu ja selle juures tegutsev Euroopa Inimõiguste kohus (EIK). Sellest lähtuvalt on nii antud töös sisalduva sõnastiku kui ka lisade koostamise aluseks olnud üksnes just nende kahe organisatsiooni poolt vastuvõetud inimõigusi käsitlevad dokumendid ja mitte kõik võimalikud vastavasisulised dokumendid. Samas ei ole ka ÜRO ja EN inimõiguslastest dokumentidest välja toodud kõik, vaid nimetatud on üksnes olulisemad.

Lisa 2 sisaldab inglise-, saksa- ja eestikeelset valikulist nimekirja organisatsioonidest ja institutsioonidest, mis tegelevad inimõiguste kaitsega. (Välja on toodud ka vastava organisatsiooni või institutsiooni loomisaeg.) Ka siin on rõhk ÜRO ja EN juures tegutsevatel inimõigustega tegelevatel organitel (vt eelmine lõik), kuid siiski on ära nimetatud ka teised tuntumad inimõiguste eest võitlevad organisatsioonid. Kuna mõnede organisatsiooni nimedel puudub saksa keelne vaste on kasutatud organisatsioonide originaalnimetust (üldjuhul inglise keeles)

Lisad sisaldavad ka välja toodud dokumentide ja organisatsioonide ingliskeelseid nimetusi, kuna nende originaalnimetused ja tekstid on enamasti just ingliskeelsed.

4. INIMÕIGUSTE ALASE PÕHITERMINOLOOGIA SAKSA-EESTI SÕNASTIK

SAKSA	EESTI	SELETUS
Abschiebung <i>f</i>	(riigist) väljasaatmine, deportatsioon	Kohustus riigist alatiseks lahkuda ilma õiguseta ja võimaluseta riiki tagasi pöörduda Väljasaatmise all mõistetakse kas halduskohtuniku otsusest tulenevat väljasõidukohustuse täideviimist või lisakaristust, mida võib mõista esimese astme kuriteos süüdi mõistetud välismaalasele ning mis seisneb süüdimõistetud välisriigi kodaniku riigist väljasaatmises tema kodakondsusjärgsesse riiki (Õigusleksikon: 375) vt <i>Ausweisung</i> (tegu ei ole otseselt sünonüümidega. <i>Abschiebung</i> on konkreetne väljasaatmise täideviimine, <i>Ausweisung</i> pigem õiguslik korraldus riigist lahkuda) (http://www.net-lexikon.de/Abschiebung.html (22.05.2004))
Achtung <i>f</i>	austamine	
Achtung der Freiheit <i>f</i>	vabaduse austamine	
Anerkennung <i>f</i>	tunnustamine, õigekstunnistamine	
angeboren (~es Recht)	sünnipärane, kaasasündinud (õigus)	Sellisteks õigusteks on nt õigus vabadusele, võrdsele kohtlemisele
Anhaltung <i>f</i>	kinnipidamine, arreteerimine, vahistamine	
Anschauung <i>f</i>	arvamus, arusaam, vaade, käsitus	
Apartheid <i>f</i>	apartheid	(eelkõige Lõuna-Aafrikas aastani 1992 kehtinud) rahvastiku jaotamine rassitunnuste järgi ja värvilise elanikkonna õiguste piiramine; ametlik rassilise diskrimineerimise režiim (Õigusleksikon: 127)
Arbeit (Recht auf ~) <i>f</i>	töö (õigus tööle)	Õigus vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta (Annus 2001: 258) vt <i>Berufsfreiheit, freie Berufswahl</i>
Asyl <i>n</i>	asüül, varjupaik	Varju- või pelgupaik; koht, kus põgenikule on tagatud isikupuutumatus (Võõrsõnade leksikon: 189)
Asylrecht <i>n</i>	asüüliõigus, varjupaigaõigus	Poliitiliste põgenike õigus leida välisriikides varjupaika jälitamise eest (Õigusleksikon: 358); rahvusvaheline normistik, mis määrab poliitilistele põgenikele varjupaiga andmise alused ja korra
Aufenthalt <i>m</i>	elukoht, asukoht	

Aufenthaltsfreiheit <i>f</i>	elukoha valiku vabadus	Igaühe õigus elukohta riigi sees vabalt valida ning muuta, samuti õigus mitte valida elukohta, mida isikule pakutakse (Annus 2001: 208)
Aufhetzung <i>f</i>	õhutamise, üles ässitamine	
Ausbeutung <i>f</i>	ärakasutamine, eksploateerimine	
Ausbürgerung <i>f</i>	kodakondsusest vabatahtlik lahtiütlemine v sunniviisiline ilmajätmine; ekspatriatsioon	
Auskunft <i>f</i>	informatsioon, teade, teave	
Auskunftspflicht <i>f</i>	informatsiooni andmise kohustus	Riigiasutuste kohustus anda kodanikule tema nõudel informatsiooni oma tegevuse kohta. Kodaniku õigus tutvuda tema kohta käivate andmetega (Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne: 305)
Auskunftsverweigerungsrecht <i>n</i>	informatsiooni andmisest keeldumise õigus	
Ausland <i>m</i>	välismaa	
Ausländer <i>m</i>	välismaalane, välisriigi kodanik	Isik, kes viibides ühe riigi territooriumil kuulub teie riigi kodakondsusse (Õigusleksikon: 373)
Ausländerpolizeirecht <i>n</i>	välismaalaste olukorda reguleerivad õigusnormid	Vananenud termin vt <i>Fremdenrecht</i>
Auslieferung <i>f</i>	väljaandmine	Riigi territooriumil tabatud kurjategija üleandmine teisele riigile kas vastutusele võtmiseks või karistuse täideviimiseks (Õigusleksikon: 374)
Ausübung eines Rechts <i>f</i>	õiguse teostamine/kasutamine	Subjektivse õiguse maksmapanemine või realiseerimine objektiivse õiguse kehtestatud piires (Õigusleksikon: 318)
Auswanderung <i>f</i>	väljaränne, emigratsioon	vt <i>Emigration</i>
Auswanderungsfreiheit <i>f</i>	väljasõidu/väljarändamise vabadus	Õigus riigist lahkuda. Liikumisvabaduse osa (Annus 2001: 208)
Ausweisung <i>f</i>	(riigist) väljasaatmine, eksiil	Õiguslik korraldus riigist lahkuda. Sellise otsusega lõpetatakse nt elamisloa kehtivus ja inimene, kelle suhtes selline otsus on langetatud ei tohi riiki, kust ta on välja saadetud, naasta (http://www.net-lexikon.de/Ausweisung.html (22.05.2004)) vt <i>Abschiebung</i>
Beeinträchtigung <i>f</i>	kitsendus; kahjustamine, rikkumine	vt seletus <i>Begrenzung</i> vt ka <i>Beschränkung, Einschränkung, Schranken</i>
Befugnis <i>f</i>	kompetents; õiguspädevus, õigus; võimupiirid; volitus	vt <i>Zuständigkeit</i>

Begehung <i>f</i>	sooritamine, toimepanek	
Begehung einer Straftat	kuriteo toimepanek	
Begrenzung <i>f</i>	piirang, kitsendus	Piirang, mis vähendab õiguste või võimaluste teostamise või kasutamise täit võimalikku mahtu (Õigusleksikon: 237) vt <i>Beschränkung, Einschränkung, Schranken, Beeinträchtigung</i>
Belästigung <i>f</i>	tülitamine, häirimine, tüütamine; ahistamine	
Berichtssystem <i>n</i>	riikide aruandesüsteem	Inimõiguste kaitseks kohaldatav süsteem, kus mõne rahvusvahelise organisatsiooni (eelkõige ÜRO) liikmesriigid on kohustatud teatud aja tagant esitama organisatsiooni vastavatele organitele aruandeid inimõiguste ning nende kaitse olukorrast riigist (Völkerrecht: 93)
Berufsfreiheit <i>f</i>	vabadus valida elukutset	vt seletus <i>Arbeit (Recht auf ~)</i> ; vt ka <i>freie Berufswahl</i>
Beschränkung <i>f</i>	piirang, kitsendus	vt seletus <i>Begrenzung</i> vt ka <i>Einschränkung, Schranken, Beeinträchtigung</i>
Beschwerde <i>f</i>	kaebus	Kõrgemalseisvale ametiisikule, kohtule või muule organile esitatav palve asi läbi vaadata (Õigusleksikon: 110)
Beschwerderecht <i>n</i>	kaebuse esitamise õigus	
Bevölkerung <i>f</i>	rahvastik, elanikkond	Kogu riigi elanikkond, kes elab püsivalt riigi territooriumil (kodanikud, välismaalased, kodakondsuseta isikud ja topelt kodakondsusega isikud) (Õigusleksikon: 259)
Bildung (Recht auf ~) <i>f</i>	haridus (õigus haridusele)	Siia kuuluvad õigus asuda õppima, õigus hariduse tagatud kvaliteedile, õigus omandatud hariduse tunnustamisele (Annus 2001: 268)
Brauch <i>m</i>	tava, komme	Käitumisreegel, mille täitmine on muutunud harjumuseks pikaajalise ja korduva kasutamise tõttu (Õiguse alused: 9)
Brief-, Post- und Fernmeldgeheimnis <i>n</i>	üldkasutataval teel edastatavate sõnumite saladus, korrespondentsi puutumatus	Õigus vabalt ilma segamiseta teiste inimestega informatsiooni vahetada (Annus 2001: 229) vt <i>Fernmeldgeheimnis, Unverletzlichkeit des Brief- und Postgeheimnisses</i>
bürgerliche und politische Rechte <i>pl</i>	kodaniku- ja poliitilised õigused (esimese põlvkonna õigused)	vt seletus <i>Rechte der ersten Generation</i> vt ka <i>politische und zivile Rechte</i>
bürgerliches Recht <i>n</i>	tsiviilõigus	vt seletus <i>Zivilrecht</i>
Bürgerpflicht <i>f</i>	kodanikukohustus	vt seletus <i>Grundpflichten</i> ; vt ka <i>Menschenpflichten</i>

Bürgerrecht <i>n</i>	kodanikuõigus	Ainult kodanike, mitte aga välismaalaste ja kodakondsuseta isikute suhtes kehtivad õigused (eelkõige aktiivne ja passiivne valimisõigus) (Õigusleksikon: 136)
Datenschutz <i>m</i>	andmekaitse, andmeturve	Riigi ning juriidilise või füüsilise isiku jaoks oluliste andmete kogumist, säilitamist ja kasutamist korraldavate õigusaktide kehtestamine ja rakendamine (Väike entsüklopeedia: 60)
Demonstration <i>f</i>	demonstratsioon	
Demonstrationsfreiheit <i>f</i>	vabadus korraldada demonstratsioone	
Demonstrationsrecht <i>n</i>	demonstratsioonide korraldamise õigus	Õigus meeleavalduseks, nõudmiste, soovide, protesti, ühiskondliku meeleolu avalikuks väljenduseks rongkäikude, miitingute jms kaudu
Deportation <i>f</i>	deporteerimine, sundasustamine, küüditamine	Suure inimhulga vägivaldne ümberasustamine põlisest elukohast mujale (Väike entsüklopeedia: 625) vt <i>Verschleppen, Verschleppung</i>
Dienstleistungsfreiheit <i>f</i>	teenuste pakkumise vabadus	EL-s kehtiv vabadus ettevõtetele õigus liikmesriikides oma teenuseid pakkuda
Diplomatie <i>f</i>	diplomaatia	
diplomatischer Schutz <i>m</i>	diplomaatiline kaitse	Riigi õigus sekkuda oma kodanike kaitseks teise riigi või rahvusvahelise organisatsiooni tegevusse, kui see tema kodanike õigusi kahjustab (Rahvusvaheline õigus: 123)
Diskriminierung <i>f</i>	diskrimineerimine	Seadusevastane eelistamine ja õiguste piiramine rahvuse, rassi, nahavärvi, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu (Õigusleksikon: 54)
Diskriminierungsverbot <i>n</i>	diskrimineerimiskeeld	Seadusvastase eelistamise ja õiguste piiramise keeld (Õigusleksikon: 54)
Diversität <i>f</i>	mitmekesisus	
Doppelbestrafungsverbot <i>n</i>	kahekordse vastutuselevõtmise keeld	Põhimõte, et kedagi ei tohi teist korda kohtu alla anda ega karistada teo eest, milles ta vastavalt seadusele on mõistetud lõplikult süüdi või õigeks (Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne: 204) vt <i>ne bis in idem</i>
Drittwirkung (~ der Menschenrechte) <i>f</i>	horisontaalne mõju, kolmikmõju (inimõiguste horisontaalmõju)	Inimõiguste rakendamine üksikisikute või teiste eraõiguslike isikute vahelistes suhetes (lisaks vertikaalsele e riik-isik tasandile) (Rahvusvaheline õigus: 140)
Durchsetzung <i>f</i>	täideviimine, läbiviimine, elluviimine	vt <i>Erfüllung, Durchsetzung</i>
Ehe <i>f</i>	abielu	vt <i>Heirat</i>
Eheauflösung <i>f</i>	abielulahutus	vt <i>Scheidung</i>

Eheschließung (Recht auf ~) <i>f</i>	abielu sõlmimine, abiellumine	
Ehre <i>f</i>	au; autunne	vt <i>Würde</i>
Ehrenschutz <i>m</i>	au ja hea nime puutumatus	õigus mitte saada kahjustatud valede, võltsitud või negatiivsete hinnangutega mõjutatud väljendusest nii sõnas kui pildis (Annus 2001: 238)
Eigenständigkeit <i>f</i>	iseseisvus, sõltumatus	
Eigentum <i>n</i>	omand	
Eigentumsfreiheit (Recht auf ~) <i>f</i>	omandi puutumatus (õigus omandi puutumatusetele)	Igaühel on õigus enda omandit vabalt vallata, kasutada ja käsutada (Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne: 247)
Eigentumsrecht <i>n</i>	omandiõigus, omand	Isiku täielik õiguslik võim asja üle (Õigusleksikon: 217)
Eingriff <i>m</i>	sekkumine, vahelesegamine; kallalekippumine	vt <i>Intervention</i>
Eingriffe in Menschenrechte <i>pl</i>	inimõiguste rikkumised	
Einhaltung <i>f</i>	kinnipidamine (millestki)	
einheimisches Recht <i>n</i>	siseriiklik õigus	vt <i>innerstaatliches Recht, nationales Recht</i>
Einschränkung <i>f</i>	piirang, kitsendus	vt seletus <i>Begrenzung</i> vt ka <i>Beeinträchtigung, Beschränkung, , Schranken</i>
Einwanderung <i>f</i>	sisseränne, immigratsioon	
Einwanderungsfreiheit <i>f</i>	sisserände/immigratsiooni vabadus	Õigus/vabadus riiki siseneda. Liikumisvabaduse osa
Elternrecht <i>n</i>	vanemlik õigus	Vanemate õigus oma lapsi kasvatada (sh õigus otsustada , kus laps elab, millist ravi ta saab, milliste religioossete tõekspidamiste järgi last kasvatada jm) (Annus 2001: 218)
Emigration <i>f</i>	väljaränne, emigratsioon	vt <i>Auswanderung</i>
Entfaltung <i>f</i>	arenemine, areng; arendamine	
Entscheidung <i>f</i>	kohtuotsus; otsus	vt <i>Erkenntniss</i>
Entschädigung (Recht auf ~) <i>f</i>	hüvitamine; kompensatsioon, hüvitis (õigus hüvitisele)	Igaühel on õigus ükskõik kelle poolt tekitatud materiaalse ja moraalse kahju hüvitamisele (Annus 2001: 263) vt <i>Schadenersatz, Wiedergutmachung</i>
Entschädigung bei Fehltrteilen (Recht auf ~) <i>f</i>	hüvitus väära süüdimõistmise korral (õigus väära süüdimõistmise korral hüvitist saada)	Isikul, kes on kandnud kuriteo eest karistust kohtuvea tõttu või kohtuotsuse põhjal, mis hiljem äramuudetakse, on õigus saada hüvitist (Hazak 2002: 47)

Entwicklung (Recht auf ~) <i>f</i>	areng (õigus arengule)	Iga inimese ja rahva võõrandamatu õigus osa saada majanduslikust, sotsiaalsest, kultuurilisest ja poliitilisest arengust, mille raames on võimalik teostada inimõigusi (http://www.uno.de/menschen/menschenrechte/pressemappe/entwicl.htm (22.05.2004))
Erfüllung <i>f</i>	täideviimine, täitmine; teostumine, täidminek; võlakohustuse täitmine	vt <i>Durchsetzung, Umsetzung</i>
Erkenntnis <i>f</i>	kohtuotsus; äratundmine	vt <i>Entscheidung</i>
Erziehung <i>f</i>	kasvatus	
Erwerb <i>m</i>	omandamine, saamine; ost(mine); töötasu, teenistus; töö	
Erwerbsfreiheit <i>f</i>	õigus vabalt ametit valida	
ethnische Minderheit <i>f</i>	rahvusvähemus	
Ethnos (<i>pl</i> Ethnien) <i>n</i>	rahvusgrupp, etniline grupp	vt <i>Volksgruppe</i>
Euthanasie <i>f</i>	eutanaasia, halastussurm	Paranemislootuseta haige surma tahtlik esilekutsumine (Õigusleksikon: 72) vt <i>Sterbehilfe</i>
Existenz <i>f</i>	eksistents, olemasolu	
faïres Verfahren (Recht auf ~) <i>n</i>	õiglane kohtulik arutamine, õiglane kohtupidamine, õiglane menetlus (õigus õiglasele kohtulikule arutamisele)	Õigus pöörduda oma õiguste või vabaduste rikkumiste korral sõltumatusse ja erapooletusse seaduse alusel loodud kohtusse kohtupidamiseks (lisaks peab kohtulik arutelu rajanema süütuse presumpatsioonile, olema avalik, toimuma mõistliku aja jooksul) (Hazak 2002: 29)
Familie <i>f</i>	perekond	
Familienleben (Recht auf ~) <i>n</i>	perekonnaelu (õigus perekonnaelu puutumatusse)	Õigus elada koos nii, et suhted perekonnas areneksid normaalselt ning et perekonnaliikmed saaksid üksteise seltskonda nautida (Annus 2001: 216)
Fernmeldegeheimnis <i>n</i>	üldkasutataval teel edastatavate sõnumite saladus, korrespondentsi puutumatus	vt seletus <i>Brief-, Post- und Fernmeldgeheimnis</i> vt ka <i>Unverletzlichkeit des Brief- und Postgeheimnisses</i>
Festnahme <i>f</i>	vahistamine, arreteerimine	
Flüchtling <i>m</i>	põgenik, pagulane	Välismaalane, kes vastab rahvusvaheliste lepingutega kokkulepitud määratlusele ja kellele riik on andnud varjupaiga (Õigusleksikon: 227)
Folter (Verbot von ~) <i>f</i>	piinamine (piinamise keeld)	Kedagi ei või piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada (Hazak 2002: 27)

Folteropfer <i>m</i>	piinamise ohver	
Frauenhandel <i>m</i>	naistega kaubitsemine, naistega kauplemine	
Frauenrechte <i>pl</i>	naiste õigused	
freie Berufswahl <i>f</i>	elukutse vaba valik	vt seletus <i>Arbeit (Recht auf ~)</i> vt ka <i>Berufsfreiheit</i>
freie Entfaltung der Persönlichkeit <i>f</i>	isiksuse vaba eneseteostus	vt <i>Persönlichkeitsentfaltung</i>
Freiheit (Recht auf ~) <i>f</i>	vabadus (õigus vabadusele)	Õigus vabadusele kaitseb füüsilise vabaduse võtmise eest (Annus 2001: 201)
Freiheit der Berichterstattung <i>f</i>	pressivabadus, trükivabadus	vt seletus <i>Pressefreiheit</i>
Freiheit der Person	isikuvabadus	Vabadus end vabalt teostada; õigus kehalisele ja vaimsele puutumatusel ja isikupuutumatusel (Rechtswörterbuch: 429) vt <i>persönliche Freiheit</i>
Freiheitsberaubung <i>f</i>	(ebaseaduslik) vabaduse võtmine, vabaduse rööv	vt <i>Freiheitsraub</i>
Freiheitsbeschränkung <i>f</i>	vabaduse piiramine, vabaduse kitsendamine	
Freiheitsraub <i>m</i>	(ebaseaduslik) vabaduse võtmine, vabaduse röövimine	vt <i>Freiheitsberaubung</i>
Freiheitsentziehung <i>f</i>	vabadusekaotus	vt <i>Freiheitsentzug</i>
Freiheitsentzug <i>m</i>	vabadusekaotus	vt <i>Freiheitsentziehung</i>
Freizügigkeit <i>f</i>	liikumisvabadus, asukoha muutmise õigus	Põhiseadusega tagatud õigus vabalt liikuda ja elukohta valida (Õigusleksikon: 179); EL-s ka kaupade, tööjõu, kapitali ja teenuste vaba liikumine
Fremdarbeiter <i>m</i>	võõrtöoline	vt <i>Gastarbeiter</i>
Fremdenrecht <i>n</i>	välismaalaste olukorda reguleerivad õigusnormid	vt <i>Ausländerpolizeirecht</i>
Frieden (Recht auf ~) <i>m</i>	rahu (õigus rahule)	
Gastarbeiter <i>m</i>	võõrtöoline	vt <i>Fremdarbeiter</i>
Gedankenfreiheit <i>f</i>	mõttevabadus	Vabadus muuta oma veendumusi, neid kuulutada, õigus jääda truuks oma arvamustele (Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne: 295)
Gedankengut <i>n</i>	mõtted, ideed, ideestik	
Gegenseitigkeit <i>f</i>	vastastikkus, mõlemapoolsus	vt <i>Reziprozität</i>
geistiges Eigentum <i>n</i>	intellektuaalne omand	vt <i>intellektuelles Eigentum</i>
geistige Unversehrtheit <i>f</i>	moraalne puutumatus	
Gemeinwohl <i>n</i>	üldine heaolu, hüvang	

Gerechtigkeit <i>f</i>	õiglus	vt <i>Rechtschaffenheit</i>
Gerichtsbarkeit <i>f</i>	jurisdiktsioon, kohtualluvus	vt seletus <i>Jurisdiktion</i> vt ka <i>Rechtsprechung, Rechtspflege</i>
Geschlecht <i>n</i>	sugu	
Gesellschaft <i>f</i>	ühiskond; ühing, selts	
Gesetz <i>n</i>	seadus	
Gesetzesauslegung <i>f</i>	seaduse tõlgendamine	Seaduse mõtte väljaselgitamine. Eesmärgiks on ühe sõnastuse mitme erineva tõlgendusvõimaluse vahel valiku tegemine (Annus 2001: 35)
Gesetzmäßigkeit <i>f</i>	seaduspärasus, seadusjärgsus	Tulenemine seadusest, sätestatus seaduses
Gesundheitsfürsorge (Recht auf ~) <i>f</i>	tervishoid (õigus tervise kaitsele)	Igaühel on õigus tervise kaitsele (Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne: 254)
Gewalt <i>f</i>	võim; võimupiirkond; vägivald; jõud	
Gewaltanwendung <i>f</i>	jõu kasutamine; vägivalla tarvitamine	
Gewaltenteilung <i>f</i>	võimude lahusus	Seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu eraldatus ning vastastikune tasakaalustatus. (Õigusleksikon: 369) Õigusriikluse üks tunnuseid vt <i>Gewaltentrennung</i>
Gewaltentrennung <i>f</i>	võimude lahusus	vt seletus <i>Gewaltenteilung</i>
Gewaltverbot <i>n</i>	vägivalla tarvitamise keelamine	
Gewerkschaft <i>f</i>	ametiühing	
Gewissen <i>n</i>	südametunnistus	
Gewissensfreiheit <i>f</i>	südametunnistuse vabadus	Õigus otsustada ise oma veendumuste üle
Gewohnheitsrecht <i>n</i>	tavaõigus	Õiguse kirjutamata normid, mis on kujunenud välja pikemaajalisest tegelikust praktikast ning mida on suhetes osalejad tunnustanud õiguslikult siduvana (Õigusleksikon: 309)
Glaubensfreiheit <i>f</i>	usuvabadus	Isiku/usuühingu õigus vabalt valida, tunnustada ja kuulutada oma usulisi ja maailmavaatelisi tõekspidamisi ning nende kohaselt elada. Õigus kuuluda kirikutesse ja usuühingutesse (Annus 2001: 224) vt <i>Religionsfreiheit, Kultusfreiheit</i>
Glaubensgemeinschaft <i>f</i>	usuühing	vt <i>Religionsgemeinschaft</i>
Gleichbehandlung <i>f</i>	võrdne kohtlemine; võrdsus seaduse ees	Isikute võrdsus seaduse ja kohtu ees olenemata nende rahvusest, rassist, nahavärvusest jne
Gleichberechtigung <i>f</i>	võrdõiguslikkus	

Gleichheit <i>f</i>	võrdsus; identsus, samasus	Kõik inimesed on sünnilt võrdsed. Isikute võrdsus seaduse ja kohtu ees olenemata nende rahvusest, rassist, nahavärvusest jne
Gleichheit vor dem Gesetz <i>f</i>	võrdsus seaduse ees	Isikute võrdsus seaduse ja kohtu ees olenemata nende rahvusest, rassist, nahavärvusest jne (Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne: 116)
Gleichheitssatz <i>m</i>	võrdsusõigus	Tagab igäihe võrdsuse seaduse ees ja keelab diskrimineerimise mitmete asjaolude (nagu rass, sugu jms) tõttu (Annus 2001: 293-294)
Gleichstellung <i>f</i>	võrdsustamine; võrdsete õiguste andmine	
Gleichwertigkeit <i>f</i>	võrdväarsus	
Grundfreiheiten <i>pl</i>	põhivabadused	Põhiõiguslikud vabadused-vabadused langetada otsuseid ilma õiguslike takistusteta. Nt usu-, koosoleku- ja ühinemisvabadus
Grundgesetz <i>n</i>	põhiseadus, konstitutsioon	vt <i>Konstitution, Verfassung</i>
Grundpflichten <i>pl</i>	põhikohustused, kodanikukohustused	Põhiseaduse alusel tekkinud igäihe kohustused riigi ees, mitte riigi kohustused igäihe ees. Nt sõjaväekohustus, vanemate kohustus lapsi kasvatada jt (riigi kohustused on määratud põhiõigustes) (Annus 2001: 189) vt <i>Bürgerpflicht, Menschenpflichten</i>
Grundrechte <i>pl</i>	põhiõigused, põhiseaduslikud inimõigused	Põhiseadusega kõigile riigis elavatele inimestele tagatud õigused (need õigused tagab riik, see on riigi kohustus). Siseriiklikult kaitstavad õigused.
Grundrechtseingriff <i>m</i>	põhiõiguse piirang	Põhiseaduse kohaselt lubatud alustel põhiõiguste piiramine on lubatud. Ainult lubamatu põhiõiguste piirang on põhiõiguste rikkumine (Annus 2001: 176) vt <i>Grundrechtsschranke</i>
Grundrechtsfähigkeit <i>f</i>	võime olla põhiõiguste kandjaks	
Grundrechtsschranke <i>f</i>	põhiõiguse piirang	vt seletus <i>Grundrechtseingriff</i>
Gruppenrechte <i>pl</i>	grupi õigused	õigused, mille subjektiks on perekond, välismaalased (põgenikud, immigrandid, võõrtöölised), kodakondsusetud, vähemused, usulised grupid, valitsusvälised organisatsioonid jne (Hazak 2002: 9)
Haft <i>f</i>	arest; vangistus; kinnipidamine	

Handlungsfreiheit <i>f</i>	tegutsemisvabadus	Igäihe vabadus käituda nii, nagu ta oma veendumuse kohaselt paremaks peab. Tegutsemisvabadusega on kaitstud nii kunstiline, sportlik, vaimne kui ka majanduslik tegevus (Annus 2001: 192)
Hausfrieden <i>m</i>	kodurahu, kodu puutumatus	
Hausfriedensbruch <i>m</i>	kodurahu rikkumine; lubamatu sissetungimine	
Hausrecht <i>n</i>	kodurahu õigus, õigus kodu puutumatusesele	Õigus tagab igäihele võimaluse oma kodus vastavalt oma soovidele rahulikult elada. Kodus viibimist ja elamist ei tohi häirida (nt keskkonnasaastatuse, sissetungimise jms kaudu) (Annus 2001: 222) vt <i>Unverletzlichkeit der Wohnung (Recht auf ~)</i>
Heimatloser <i>m</i>	kodakondsuseta isik	vt seletus <i>Staatenloser</i>
Heirat <i>f</i>	abielu	vt <i>Ehe</i>
heiratsfähiges Alter <i>n</i>	abiellumisiga	
Herkunft <i>f</i>	päritolu, põlvnemine	
höchstpersönliche Rechte <i>pl</i>	võõrandamatud õigused, mitteülekanavad õigused, rangelt isiklikku laadi õigused, puutumatud õigused	vt seletus <i>unveräußerliches Recht</i> vt ka <i>nicht-derogierbares Recht, unübertragbares Recht, unverletzbares Recht</i>
Hoheit <i>f</i>	(kõrgeim) võimupädevus; ülemvõim	vt <i>hoheitliche Gewalt, Hoheitsgewalt</i>
hoheitliche Gewalt <i>f</i>	kõrgeim võim, ülemvõim; riigivõim	vt <i>Hoheit, Hoheitsgewalt</i>
Hoheitsgebiet <i>n</i>	riigi territoorium	
Hoheitsgewalt <i>f</i>	kõrgeim võim, ülemvõim; riigivõim	vt <i>hoheitliche Gewalt, Hoheit</i>
humanitäre Hilfe <i>f</i>	humanitaarabi	
humanitäre Intervention <i>f</i>	humanitaarne interventsioon	Riigi või riikide sõjalise jõu kasutamine teise riigi vastu ilma viimase nõusolekuta, eesmärgiga lõpetada inimõiguste rikkumine või tagada demokraatlikud õigused elanikele (Rahvusvaheline õigus: 169)
humanitäres Recht <i>n</i>	humanitaarõigus, rahvusvaheline sõjaõigus	Rahvusvahelise õiguse valdkond, mis käsitleb humaanset sõjapidamist ning sõjategevuses mitte osalevate isikute kaitset rahvusvahelistes ja siseriiklikes relvastatus konfliktides (Õigusleksikon: 89)
Humanität <i>f</i>	inimsus; inimlikkus; inimsõbralikkus	vt <i>Menschlichkeit</i>
Immigration <i>f</i>	sisseränne, immigratsioon	vt <i>Zuwanderung</i>

Indigenat <i>n</i>	indigenaat, riigi kodanike õigus olla kaitstud ka välismaal; kodakondsus; pärismaius	
indigene Völker <i>pl</i>	indigeensed, pärismaised rahvad	
Individualbeschwerde (Recht auf ~) <i>f</i>	individuaalkaebus, individuaalavaldused (kaebuse esitamise õigus)	Üksikisiku (ka juriidilise isiku) õigus esitada Euroopa Inimõiguste Komisjonile kaebus riigi vastu, kui see on rikkunud Euroopa inimõiguste konventsiooni (Bleckmann 1989: 45)
Individualrechte <i>pl</i>	üksikisiku õigused, individuaalõigused	
Information <i>f</i>	informatsioon, teave	
Informationsfreiheit <i>f</i>	informatsioonivabadus	Õigus informatsiooni otsida, saada ja levitada; õigus saada informatsiooni riigiasutuse tegevuse kohta (Annus 2001: 239)
Inländer <i>m</i>	kohalik elanik, (maa) päriselanik	
Inländergleichbehandlung <i>f</i>	kohalike elanike, omamaalaste võrdne kohtlemine	
innerstaatliches Recht <i>n</i>	siseriiklik õigus	vt <i>einheimisches Recht, nationales Recht</i>
Integration <i>f</i>	integratsioon; ühendamine	
Integrität <i>f</i>	integriteet, terviklikkus, ühtsus; puutumatus	
intellektuelles Eigentum <i>n</i>	intellektuaalne omand	vt <i>geistiges Eigentum</i>
internationale nicht-staatliche Organisationen (INGOs)	rahvusvahelised valitsusvälised organisatsioonid	Inimõiguste kontekstis on sellisteks olulisteks inimõiguste kaitsega tegelevateks organisatsioonideks Amnesty International, Human Rights Watch jt
internationales Recht <i>n</i>	rahvusvaheline õigus	vt seletus <i>Völkerrecht</i>
Intervention <i>f</i>	interventsioon, sekkumine, vahelesegamine	vt <i>Eingriff</i>
Interventionsrecht <i>n</i>	vahelesegamise õigus; kolmanda isikuna kohtuprotsessiga liitumise/ühinemise õigus	
Interventionsverbot <i>n</i>	sekkumise keeld	
<i>ius cogens</i>	rahvusvahelise õiguse kohustuslikud normid	vt seletus <i>zwingendes Recht</i>

Jurisdiktion <i>f</i>	jurisdiktsioon, õigusemõistmine; kohtualluvus	Kohtu või haldusorgani pädevus hinnata õiguslikult fakte, lahendada vaidlusi ja vastavalt seadusele rakendada sanktsioone (Võõrsõnade leksikon: 453) vt <i>Gerichtsbearbeitung, Rechtspflege, Rechtsprechung</i>
Justiz <i>f</i>	justiits, riiklik õigusemõistmise korraldus; kohtuasutuste süsteem	
keine Strafe ohne Gesetz	tagasiulatava jõu keeld	vt seletus <i>Verbot von Rückwirkung von Strafgesetzen</i> vt ka <i>nulla poena sine lege</i>
Kinderarbeit <i>f</i>	laste töö	
Kinderhandel <i>m</i>	lastega kaubitsemine	
Kinderpornographie <i>f</i>	lastepornograafia	
Kinderprostitution <i>f</i>	laste prostitutsioon	
Kinderrechte <i>pl</i>	lapse õigused	
Kindersoldat <i>m</i>	lapssõdur	
Koalitionsfreiheit <i>f</i>	kogunemiste, ühingute moodustamise ja ühinemise vabadus	vt seletus <i>Vereinigungsfreiheit</i> , vt ka <i>Vereinsfreiheit</i>
Kollektivausweisung <i>f</i>	kollektiivne väljasaatmine	
kollektive Beschwerde <i>f</i>	kollektiivne kaebus	
kollektive Rechte <i>pl</i>	kollektiivsed õigused (kolmanda põlvkonna õigused, solidaarsusõigused)	vt seletus <i>Rechte der dritten Generation</i> vt ka <i>Solidaritätsrechte</i>
kollektive Sicherheit <i>f</i>	kollektiivne julgeolek	
Kommunikationsfreiheit <i>f</i>	suhtlemise vabadus	Hõlmab kogunemise, ühinemise, ühingute moodustamise vabaduse, ringhäälingu vabaduse, sõnavabaduse, arvamuse avaldamise vabaduse jms (Bleckmann 1989: 780-781)
Konflikt <i>m</i>	konflikt	
Konstitution <i>f</i>	konstitutsioon, põhiseadus	vt <i>Verfassung, Grundgesetz</i>
konsularischer Schutz <i>m</i>	konsulaarkaitse	Kodanike huvide kaitse (nende õiguste piiramise korral) välisriigis sealse konsulaarasutuse või diplomaatilise esinduse kaudu (Rahvusvaheline õigus: 123)
körperliche Misshandlung <i>f</i>	kehavigastuse tekitamine; pekmine	
körperliche Strafe <i>f</i>	ihunuhtlus	

körperliche Unversehrtheit (Recht auf ~) <i>f</i>	kehaline puutumatus, füüsiline puutumatus (õigus kehalisele puutumatussele)	Antud õigus hõlmab nii õigus elule, tervise kaitsele ja isikupuutumatussele (Annus 2001: 212)
Korrespondenz <i>f</i>	korrespondents, kirjavahetus	vt <i>Schriftverkehr</i>
Krieg <i>m</i>	sõda	
Kriegsdienstverweigerung <i>f</i>	sõjaväeteenistusest keeldumine; sõjaväekohustusest kõrvalehoidmine	Igaühel on õigus kohustuslikust sõjaväeteenistusest loobuda usulistel või oma veendumusest tulenevatel põhjustel (Rechtswörterbuch: 691)
Kriegsflüchtling <i>m</i>	sõjapõgenik	
Kriegsgefangener <i>m</i>	sõjavang	
Kriegsverbrechen <i>n</i>	sõjakuritegu	Inimväarikust austava nn õiglase sõja põhimõtete vastased kuriteod
kulturelle Diversität <i>f</i>	kultuuriline mitmekesisus	
kulturelle Rechte <i>pl</i>	kultuurilised õigused	Õigus osa saada kultuurielust (õigus kunstivabadusele ja teaduse vabadusele) (Bleckmann 1989: 53)
Kultusfreiheit <i>f</i>	usuvabadus	vt seletus <i>Glaubensfreiheit</i> , vt ka <i>Religionsfreiheit</i>
Kündigung <i>f</i>	denosseerimine, (lepingu) ülesütlemine; (töölt) vallandamine	
Kunstfreiheit <i>f</i>	kunsti vabadus	Vabadus tegeleda kunstiga, loomingulise tegevusega. Kunstivabadus võimaldab kunstnikul luua selliseid teoseid nagu talle endale meeldib või loobuda teoste loomisest. Kunstivabadus kaitseb lisaks kunstnikule kunsti vahendajaid (Annus 2001: 265)
Leben (Recht auf) <i>n</i>	elu (õigus elule)	Igaühel on kaasasündinud ja võõrandamatu õigus elule (Annus 2001: 194)
Lebensbedingungen <i>pl</i>	elamistingimused	
Lebensstandard <i>m</i>	elatusaste	
Leibeigenschaft <i>f</i>	sundus; pärisorjus	Sunduse all võib mõista: 1. kohustust teha sundkorras tööd ja/või osutada teatud teenuseid; 2. elamist teise isiku ettekirjutuse järgi; 3. võimetust enda olukorda muuta (Hazak 2002: 28)
Liegenschaft <i>f</i>	kinnisasi, kinnistu; krunn, maavaldus; kinnisvara	
Medien <i>pl</i>	meedia	
Medienfreiheit <i>f</i>	meediavabadus	Vabadus erinevate meediakanalite teel informatsiooni (arvamusi, uudiseid, mõtteid jne) levitada (Köbler 1999: 319)
Medienrecht <i>n</i>	meediaõigus (pressi-, raadio- ja teletekstiõigus)	

Meinung <i>f</i>	arvamus	
Meinungsfreiheit <i>f</i>	vabadus oma arvamusele	
Meinungsäußerung (Recht auf ~) <i>f</i>	arvamusavaldus (õigus oma arvamust avaldada, sõnavabadus)	
Meinungsäußerungsfreiheit <i>f</i>	arvamuse avaldamise vabadus, sõnavabadus	Sõnavabadus on ideede, arvamuste, veendumuste ja muu informatsiooni levitamise õigus
Mensch <i>m</i>	inimene	
Menscheit <i>f</i>	inimkond	
Menschenfeindlichkeit <i>f</i>	inimvaenulikkus	
Menschenfreundlichkeit <i>f</i>	inimsõbralikkus	
Menschengeschlecht <i>n</i>	inimsugu, inimkond	
Menschenhandel <i>m</i>	inimkaubandus, inimestega kauplemine; tütarlaste ja naiste müümine lõbumajadesse	
Menschenpflichten <i>pl</i>	põhikohustused, kodaniku kohustused, inimese kohustused	vt seletus <i>Grundpflichten</i> vt ka <i>Bürgerpflicht</i>
Menschenrechte <i>pl</i>	inimõigused	vt 1. ptk
Menschenrechtler <i>m</i>	inimõiguslane	Inimõiguste kaitsmise pooldaja
Menschenrechtsbildung <i>f</i>	inimõiguslane haridus	
Menschenrechts-Monitoring <i>m</i>	inimõiguste seire	
Menschenrechtsverletzung <i>f</i>	inimõiguste rikkumine	
menschenunwürdig <i>adj</i>	inimvääritu	
Menschenwürde <i>f</i>	inimväarikus	
menschenwürdiges Dasein <i>n</i>	inimväarikas elu/eksistents	vt <i>menschlicher Würde entsprechende Existenz</i>
menschlicher Würde entsprechende Existenz <i>f</i>	inimväarikas elu/eksistents	vt <i>menschenwürdiges Dasein</i>
Menschlichkeit <i>f</i>	inimsus; inimlikkus; inimsõbralikkus	vt <i>Humanität</i>
Menschlichkeitsverbrechen <i>n</i>	inimsusevastane kuritegu	vt seletus <i>Verbrechen gegen die Menschlichkeit</i>
Migration <i>f</i>	migratsioon; ränne	vt <i>Wanderung</i>
Militär <i>n</i>	sõjavägi; sõjaväelased; sõjaväeteenistus	
Minderheit <i>f</i>	vähemus	
Minderheitenrecht <i>n</i>	vähemuste õigus	Õigusnormid, mis reguleerivad vähemuste olukorda riigis (Rechtswörterbuch: 773)

Missachtung <i>f</i>	rikkumine; eiramine; lugupidamatus; hoolimatus; põlgus	vt <i>Verachtung</i>
Missbrauch <i>m</i>	kuritarvitamine; väärkohtlemine; ärakasutamine	vt <i>Mißhandlung</i>
Mißhandlung <i>f</i>	julm/jõhker/halb kohtlemine, väärkohtlemine	vt <i>Missbrauch</i>
Mitbestimmungsrecht <i>n</i>	kaasarääkimisõigus	Osalus ja mõjutamisvõimalus otsuse langetamisel. Hõlmab nii ettepanekute tegemise õigust kui ka otsustamisõigust (Köbler 1999: 277)
Moral <i>f</i>	moraal	
Multikulturalismus <i>m</i>	kultuuride paljusus, kultuuriline paljusus, kultuuriline mitmekesisus	
Nahrung (Recht auf ~) <i>f</i>	toit (õigus toidule)	
nationale Identität <i>f</i>	rahvuslik identiteet	
nationales Recht <i>n</i>	siseriiklik õigus	vt <i>einheimisches Recht, innerstaatliches Recht</i>
Nationalität <i>f</i>	rahvus	
<i>ne bis in idem</i> <i>ld k</i>	kahekordse vastutuselevõtmise keeld	vt seletus <i>Doppelbestrafungsverbot</i>
nicht-derogierbares Recht <i>n</i>	võõrandamatu, mitteülekantav, rangelt isiklikku laadi õigus, puutumatu õigus	vt seletus <i>unveräußerliches Recht</i> ; vt ka <i>höchstpersönliche Rechte</i> ; <i>unübertragbares Recht</i> ; <i>unverletzliches Recht</i>
Nichtdiskriminierung <i>f</i>	mittediskrimineerimine	
Niederlassungsfreiheit <i>f</i>	elukoha vaba valimise õigus (koos majandustegevuse alustamise õigusega)	
Notstand <i>m</i>	hädaseisund, hädaolukord; erakorraline seisukord, eriolukord	Hädaseisund tekib mingi ohtu põhjustava teguri toimel, selle ohu kõrvaldamine ei ole võimalik, tekitamata kahju teiste isikute õigushüvedele, kuid see kahju on väiksem ärahoitavast võimalikust kahjust (Õiguse alused: 366)
<i>nulla poena sine lege</i> <i>ld k</i>	tagasiulatava jõu keeld	Täispikk kuju: <i>nullum crimen, nulla poena sine lege scripta, stricta, paevia</i> . vt seletus <i>Verbot rückwirkender Strafgesetze</i> , vt ka <i>keine Strafe ohne Gesetz</i>
öffentliches Interesse <i>n</i>	avalik huvi	Üldine huvi, mis hõlmab mingi inimkoosluse ühist, üksikisiku huvist üldisemat huvi; riigi õiguslikult määratud tahe (Õigusleksikon: 89)

öffentliche Ordnung <i>f</i>	avalik kord	Tavadega, heade kommetega, normidega või reeglitega kinnistatud isikutevahelised suhted ühiskonnas, mis tagavad igäihe avaliku kindlustunde ning võimaluse realiseerida oma õigusi, vajadusi ja kohustusi (Õigusleksikon: 154)
öffentliche Sicherheit <i>f</i>	avalik julgeolek	Avaliku korra element, mida iseloomustab ohu puudumine isikute elule; kaitstus, turvalisus (Õigusleksikon: 104)
öffentliche Verhandlung (Recht auf ~) <i>f</i>	avalik kuulamine/kohtulik arutamine/kohtupidamine (õigus avalikule arutelule)	Avalik kohtulik arutelu on mõeldud eelkõige selleks, et vältida võimupoolseid kuritarvitusi ja kohtu omavoli (Hazak 2002: 30)
ökonomische Rechte	majanduslikud õigused	vt seletus <i>wirtschaftliche Rechte</i>
Ombudsmann <i>m</i>	ombudsman	(parlamendi poolt määratud) ametiisik, kes kontrollib põhiseaduslike õiguste ja vabaduste tagamist (Õigusleksikon: 220) vt <i>Ombudsperson</i>
Ombudsperson <i>f</i>	ombudsman	vt seletus <i>Ombudsmann</i>
Opfer <i>m</i>	ohver, kannatanu	
Opferhilfe <i>f</i>	ohvriabi	
Opferschutz <i>m</i>	ohvrikaitse	
Person <i>f</i>	isik	
Persönlichkeitsentfaltung (Recht auf freie ~) <i>f</i>	eneseteostus (õigus vabale eneseteostusele)	Tähendab peamiselt tegutsemisvabadust. Igäihe õigus käituda nii nagu ta ise oma veendumuste kohaselt õigeks peab (Annus 2001: 191-192) vt <i>freie Entfaltung der Persönlichkeit</i>
persönliche Freiheit <i>f</i>	isikuvabadus	vt seletus <i>Freiheit der Person</i>
persönliche Sicherheit (Recht auf ~) <i>f</i>	isikupuutumatus (õigus isikupuutumatusetele)	vt seletus <i>Unverletzlichkeit der Person (Recht auf ~)</i>
Persönlichkeit <i>f</i>	isiksus; isik	
Persönlichkeitsrecht <i>n</i>	isikuõigus, isiksusõigus	Õigus isikuvabadusele, -puutumatusetele, õigus enesemääratlemisele, eraelu puutumatusetele, eneseväljendamisele (Rechtswörterbuch: 870)
Persönlichkeitsschutz <i>m</i>	isikukaitse	Isikuvabaduse ja isikupuutumatusete kaitse (sh andmekaitse, au ja hea nime puutumatusete kaitsmine jne) (Rechtswörterbuch: 870)
Petition <i>f</i>	petitsioon, kirjalik palve	
Petitionsfreiheit <i>f</i>	petitsiooni esitamise vabadus	
Petitionsrecht <i>n</i>	petitsiooni esitamise õigus	
Pflichtarbeit <i>f</i>	sunnitöö, kohustuslik töö	vt seletus <i>Zwangsarbeit</i>
politische Rechte <i>pl</i>	poliitilised õigused	Riigi kodanikele kuuluvad avalikud õigused (valimisõigus, erakondadesse kuulumise õigus jm) (Õigusleksikon: 240)
politische und zivile Rechte <i>pl</i>	kodaniku- ja poliitilised õigused	vt seletus <i>Rechte der ersten Generation</i> vt <i>bürgerliche und politische Rechte</i>

Pornographie <i>f</i>	pornograafia	
Pressefreiheit <i>f</i>	pressivabadus, trükivabadus	Vabadus trükis avaldada informatsiooni (Rechtswörterbuch: 895) vt <i>Berichterstattung (Freiheit der ~)</i>
Privatleben (Recht auf ~) <i>n</i>	eraelu (õigus eraelu puutumatusel)	Õigus erasfäärile (omaette olemisele), koguda, kasutada ja väljastada informatsiooni, enesemääratlemisele, kehalisele ja moraalsele puutumatusel, seksuaalsfäärile ja sotsiaalsfäärile (Annus 2001: 211-213)
Prostitution <i>f</i>	prostitutsioon	
Prävention <i>f</i>	preventsioon, ennetamine	
Rasse <i>f</i>	rass	
Rassismus <i>m</i>	rassism	
Recht <i>n</i>	õigus	vt ~ <i>am eigenen Bild(nis), ~e der ersten Generation, ~ der dritten Generation, ~e der zweiten Generation, angeborenes ~, Asyl~, Auskunftsverweigerungs~, Ausländerpolizei~, Ausübung eines ~s, Beschwerde~, Bürgerliche und politische ~e, bürgerliches ~, Bürger~, Demonstrations~, Eigentums~, einheimisches ~, Eltern~, Frauen~e, Fremden~, Gewohnheits~, Grund~e, Gruppen~e, Haus~, höchstpersönliche ~e, humanitäres ~, Individual~e, innerstaatliches ~, internationales ~, Interventions~, Kinder~e, kollektive ~e, kulturelle ~e, Menschen~e, Minderheiten~, Mitbestimmungs~, nationales ~, nicht-derogierbares ~, ökonomische ~e, Persönlichkeits~, politische ~, politische und zivile ~e, Selbstbestimmungs~, Selbstbestimmungs~ der Völker, Solidaritäts~e, soziale ~, Streik~, unübertragbares ~, unveräusserliches ~, unverletzbares ~, Verteidigungs~, Volkergewohnheits~, Völker~, Wahl~, Widerstands~, wirtschaftliche ~e, wirtschaftliche, soziale und kulturelle ~e, Zivil~, zwingendes ~</i>
Recht am eigenen Bild(nis) <i>n</i>	õigus oma kujutisele	Kujutisi kellestki (ükskõik mis kujul) võib levitada ja avaldada üksnes kujutatava vabal nõusolekul (Rechtswörterbuch: 212)

Recht auf	õigus (millelegi)	vt <i>Arbeit, Gesundheitsfürsorge, Bildung, Eheschließung, Eigentumsfreiheit, Entschädigung, Entschädigung bei Fehurteilen, Entwicklung, faires Verfahren, Familienleben, Freiheit, freie Persönlichkeitsentfaltung, Frieden, ~ gleichen Zugang zu öffentlichen Ämtern, Individualbeschwerde, körperliche Unversehrtheit, Leben, Meinungsäußerung, Nahrung, öffentliche Verhandlung, persönliche Sicherheit, Privatleben, Sicherheit, Unverletzlichkeit der Person, Unverletzlichkeit der Wohnung, wirksame Beschwerde, Zugang zum Gericht</i>
Recht auf gleichen Zugang zu öffentlichen Ämtern <i>n</i>	õigus võrdsetel alustel pääseda avalikku teenistusse	Kodanike võrdne õigus võrdsetel alustel pääseda oma riigi avalikku teenistusse (Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne: 268)
Rechte der ersten Generation <i>pl</i>	esimese põlvkonna õigused (kodaniku ja poliitilised õigused)	Nt õigus elule, vabadusele, võrdsusele, isikupuutumatusel, õigus oma õigussubjektsuse tunnustamisele vt <i>bürgerliche und politische Rechte, politische und zivile Rechte</i>
Rechte der dritten Generation <i>pl</i>	kolmanda põlvkonna õigused (kollektiivsed õigused, solidaarsusõigused)	Need õigused seonduvad enam ülemaailmsete probleemidega kui individuaalsete õigustega. Nt õigus arengule, õigus rahule (Rahvusvaheline õigus: 141) vt <i>kollektive Rechte, Solidaritätsrechte</i>
Rechte der zweiten Generation <i>pl</i>	teise põlvkonna õigused (majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised õigused)	Siia kuuluvad peamiselt materiaalsed õigused nt õigus toidule, õigus vara kaitsele, õigus perekonnale jm (Rahvusvaheline õigus: 141) vt <i>wirtschaftliche, soziale und kulturelle Rechte</i>
rechtliches Gehör <i>n</i>	õiguslik kuulamine, kohtulik arutelu	vt <i>Verhandlung</i>
Rechtsbehelf <i>m</i>	õigusabinõu, õiguskaitse vahend; edasikaebus; protest	
Rechtschaffenheit <i>f</i>	õiglus; ausus, ausameelsus	vt <i>Gerechtigkeit</i>
Rechtsfähigkeit <i>f</i>	õigusvõime	Riigi poolt tunnustatav isiku võime omada õigusi ja kohustusi, olla õiguste ja kohustuste kandja (Õiguse alused: 86)
Rechtsordnung <i>f</i>	õiguskord, -süsteem	
Rechtspflege <i>f</i>	kohtumõistmine, õigusmõistmine; õiguse teostamine/rakendamine	vt seletus <i>Jurisdiktio</i> vt ka <i>Gerichtbarkeit, , Rechtsprechung</i>
Rechtsprechung <i>f</i>	õigusemõistmine, kohtumõistmine, jurisdiktsioon	vt seletus <i>Jurisdiktio</i> vt ka <i>Gerichtbarkeit, , Rechtspflege</i>

Referendum	referendum, rahvahääletus, plebistsiid	vt <i>Volksabstimmung</i>
Religionsfreiheit <i>f</i>	usuvabadus	vt seletus <i>Glaubensfreiheit</i> ; vt ka <i>Kultusfreiheit</i>
Religionsgemeinschaft <i>f</i>	usuühing	vt <i>Glaubensgemeinschaft</i>
Reziprozität <i>f</i>	vastastikkus, mõlemapoolsus	vt <i>Gegenseitigkeit</i>
Ritus <i>m</i>	riitus, usutalitus	
Rückwirkung von Strafgesetzen	karistusseaduste tagasiulatuvus, tagasimõju	vt <i>nulla poena sine lege, keine Strafe ohne Gesetz</i>
Ruf <i>m</i>	maine	
Rundfunk <i>m</i>	ringhääling	Raadio- või televisiooniprogrammide edastamine eetri või kaabelvõrgu kaudu (Õigusleksikon: 274)
Rundfunkfreiheit <i>f</i>	ringhäälingu vabadus	Õigus vabalt ringhäälingu kaudu informatsiooni levitada
Schadenersatz <i>m</i>	kahju hüvitamine, heastamine	vt <i>Entschädigung (Recht auf ~)</i> , <i>Wiedergutmachung</i>
Scheidung <i>f</i>	lahutus	vt <i>Eheauflösung</i>
Schranken (~ der Menschenrechte) <i>pl</i>	(inimõiguste) piirangud	vt seletus <i>Begrenzung</i> vt <i>Beeinträchtigung, Beschränkung, Einschränkung</i>
Schriftverkehr <i>m</i>	korrespondents, kirjavahetus	vt <i>Korrespondenz</i>
Schutz der Person <i>m</i>	isikuvabaduse kaitsmine	
Selbstbestimmung <i>f</i>	enesemääramine (enesemääratlemine)	
Selbstbestimmungsrecht <i>n</i>	enesemääramisõigus	Õigus otsustada, kes inimene olla tahab. Hõlmab õiguse valida nime, välimust ning õigust otsustada oma seksuaalse identiteedi üle (Annus 2001: 212)
Selbstbestimmungsrecht der Völker <i>n</i>	rahvaste enesemääramisõigus	Rahvusvahelise õiguse põhimõte, mille kohaselt igal rahval on õigus ise määrata oma riiklik korraldus (Õigusleksikon: 65)
Selbstverteidigung <i>f</i>	enesekaitse	
Sexualität <i>f</i>	seksuaalsus	
sexuelle Ausbeutung <i>f</i>	seksuaalne ärakasutamine	
sexuelle Gewalt <i>f</i>	seksuaalvägivald	
sexuelle Selbstbestimmung <i>f</i>	seksuaalne enesemääramine/enesemääratlemine	Õigus otsustada oma seksuaalse identiteedi ja orientatsiooni üle (Annus 2001: 212)
Sicherheit (Recht auf ~) <i>f</i>	turvalisus, julgeolek; ohutus; kindlus (õigus turvalisusele)	
Sklavenhandel <i>m</i>	orjakaubandus	
Sklaverei <i>f</i>	orjus	
soziale Ausgrenzung <i>f</i>	sotsiaalne isolatsioon	

Solidaritätsrechte <i>pl</i>	solidaarsusõigused (kollektiivsed õigused, kolmanda põlvkonna õigused)	vt seletus <i>Rechte der dritten Generation</i> vt <i>kollektive Rechte</i> ,
soziale Rechte <i>pl</i>	sotsiaalsed õigused	Õigused, mille alusel üksikisikul on õigus midagi riigilt nõuda. Sotsiaalsed õigused sunnivad riiki aktiivselt tegutsema ning üksikisikutele hüvesid andma (nt õigus riigilt puuduse korral abi saada) (Annus 2001: 303)
Sozialfürsorge <i>f</i>	sotsiaalhoolekanne	
Sprache <i>f</i>	keel	
Staat <i>m</i>	riik	
Staatenbericht <i>n</i>	riigi aruanne	
Staatenbeschwerde <i>f</i>	riikidevaheline kaebus, riigi kaebus; riikidevahelised asjad/vaidlused	EIÖK riigi kaebus teise riigi vastu, sõltumata sellest kas kaebuse esitanud riik omab mingit sidet väidetava õigusrikkumise ohvriga (Annus 2001: 155)
Staatenloser <i>m</i>	kodakondsuseta isik	Isik, kellel ei ole ühegi riigi kodakondsust (Õigusleksikon: 136) vt <i>Heimatloser</i>
Staatenverpflichtungen <i>f</i>	riigi kohustused	Riigi kohustused igäihe suhtes, mis on määratud põhiõiguste kaudu (Annus 2001: 189)
staatliche Gewalt <i>f</i>	riiklik võim	
staatliche Schutzpflicht <i>f</i>	riiklik kaitsekohustus	Igäihel on õigus riigi kaitsele (ka välismaal) (Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne: 124)
Staatsangehörigkeit <i>f</i>	kodakondsus	vt <i>Staatsbürgerschaft</i>
Staatsbürgerschaft <i>f</i>	kodakondsus	vt <i>Staatsangehörigkeit</i>
Sterbehilfe <i>f</i>	eutanaasia, halastussurm	vt seletus <i>Euthanasie</i>
Straftat <i>f</i>	kuritegu; süütegu, karistatav tegu	
Streik <i>m</i>	streik	
Streikrecht <i>n</i>	õigus streikida	
Überwachung <i>f</i>	järelvalve	
Umsetzung <i>f</i>	täideviimine, realiseerimine; ümberpaigutamine	vt <i>Erfüllung, Durchsetzung</i>
Unabhängigkeit <i>f</i>	sõltumatus	
Unantastbarkeit <i>f</i>	puutumatus, vigastamatus	vt <i>Unverletzlichkeit, Unversehrtheit</i>
Unantastbarkeit der Person <i>f</i>	isikupuutumatus	vt seletus <i>Unverletzbarkeit der Person (Recht auf ~)</i> vt ka <i>persönliche Sicherheit (Recht auf ~)</i>
Unentbehrlichkeit <i>f</i>	hädavajalikkus	

unmenschliche Behandlung <i>f</i>	ebainimlik kohtlemine	
unmenschliche Strafe <i>f</i>	ebainimlik karistus	
Unmenschlichkeit <i>f</i>	ebainimlikkus, julmus	
Unparteilichkeit <i>f</i>	erapooletus, objektiivsus	
Unschuldsvermutung <i>f</i>	süütuse presumptioon/eeldamine	Põhimõte, mille kohaselt peetakse igatiht, keda süüdistatakse kuriteos, süütaks seni, kuni tema süü ei ole seaduse kohaselt tõendatud (Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne: 186)
Unteilbarkeit <i>f</i>	jagumatus, jaotamatus	
Unterdrückung <i>f</i>	rõhumine, mahasurumine; varjamine, summutamine, tagasihoidmine	
Unterlassung <i>f</i>	tegevusetus	
Unternehmerfreiheit <i>f</i>	ettevõtlusvabadus	Õigus tegeleda ettevõtlusega (Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne: 270) vt <i>unternehmerische Freiheit</i>
unternehmerische Freiheit <i>f</i>	ettevõtlusvabadus	vt seletus <i>Unternehmerfreiheit</i>
unübertragbares Recht <i>n</i>	võõrandamatu, mitteülekantav, rangelt isiklikku laadi, puutumatu õigus	vt seletus <i>unveräußerliches Recht</i> vt ka <i>Höchstpersönliche Rechte, nicht-derogierbares Recht, unverletzbares Recht</i>
unveräußerliches Recht <i>n</i>	võõrandamatu, mitteülekantav, rangelt isiklikku laadi, puutumatu õigus	Õigus, mida ei ole võimalik võõrandada, nt õigus elule, vabadusele (Rechtswörterbuch: 580) vt <i>höchstpersönliche Rechte, nicht-derogierbares Recht, unübertragbares Recht, unverletzbares Recht</i>
unverletzbares Recht <i>n</i>	võõrandamatu, mitteülekantav, rangelt isiklikku laadi, puutumatu õigus	vt seletus <i>unveräußerliches Recht</i> vt ka <i>höchstpersönliche Rechte, nicht-derogierbares Recht, unübertragbares Recht</i>
Unverletzlichkeit <i>f</i>	puutumatus	vt <i>Unantastbarkeit, Unversehrtheit</i>
Unverletzlichkeit der Person (Recht auf ~) <i>f</i>	isikupuutumatus (õigus isikupuutumatusetele)	Põhiõigus, mis kaitseb ebaseadusliku vahistamise eest ja annab õiguse kohtu kaitsele elu, tervise jt isiklike õiguste ning vara ründamise puhul (Õigusleksikon: 250) vt <i>persönliche Sicherheit (Recht auf ~), Unantastbarkeit der Person</i>
Unverletzlichkeit des Brief- und Postgeheimnisses <i>f</i>	üldkasutataval teel edastatavate sõnumite saladus, korrespondentsi puutumatus	vt seletus <i>Brief-, Post- und Fernmeldgeheimnis</i> vt ka <i>Fernmeldgeheimnis</i>
Unverletzlichkeit der Wohnung (Recht auf ~) <i>f</i>	eluaseme/kodu puutumatus (õigus kodu puutumatusetele)	vt seletus <i>Hausrecht</i>

Unversehrtheit <i>f</i>	terviklikkus; puutumatus, vigastamatus	vt <i>Unantastbarkeit, Unverletzlichkeit</i>
Urheberrecht <i>n</i>	autoriõigus	Õigusnormid, mis kaitsevad individuaalset väimset loomingut. (Õigusleksikon: 37) Autoril on võõrandamatu õigus oma loomingule (Eesti Vabariigi Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne: 293)
Verachtung <i>f</i>	rikkumine; eiramine; lugupidamatus; hoolimatus; põlgus	vt <i>Missachtung</i>
Verbindlichkeit <i>f</i>	siduvus, kohustuslikkus; (rahaline) kohustus; võlakohustus	
Verbot rückwirkender Strafgesetze <i>n</i>	tagasiulatava jõu keeld	Karistust saab määrata üksnes siis, kui karistatav tegu on seadusega juba enne selle sooritamist karistatavaks kuulutatud (Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne: 200) vt <i>keine Strafe ohne Gesetz, nulla poena sine lege</i>
Verbrechen <i>n</i>	kuritegu, süütegu	
Verbrechen gegen die Menschlichkeit <i>n</i>	inimsuse vastane kuritegu	Süstemaatilisel viisil või massiliselt riigi, organisatsiooni või grupi õhutusel või juhtimisel toime pandud tsiviilelanike tapmine või piinamine, samuti tervisekahjustuste või psüühikahäirete tekitamine, sunniviisiline ümberasustamine või väljasaatmine, alusetu vabaduse võtmine, vägistamine, prostitutsioonile sundimine või muu suguline väärkohtlemine, põhilistest inimõigustest ja -vabadustest ilmajätmine või nende õiguste piiramine (Õigusleksikon: 95) vt <i>Menschlichkeitsverbrechen</i>
Vereinigungsfreiheit <i>f</i>	ühingute moodustamise ja ühinemise vabadus	Ühingutesse (tulundusühingutesse ja -liitudesse, mittetulundusühingutesse ja -liitudesse, usuühingutesse), ühendustesse ja liitudesse kuulumise, koondumise ja nende moodustamise vabadus (Annus 2001: 244) vt <i>Koalitionsfreiheit, Vereinsfreiheit</i>
Vereinsfreiheit <i>f</i>	ühinemise vabadus	vt seletus <i>Vereinigungsfreiheit</i> , vt ka <i>Koalitionsfreiheit</i>
Verfahren <i>n</i>	kohtumenetlus, kohtuprotsess, menetlus	Menetlus: kindlas järjestuses õigustoimingud (Õigusleksikon: 199)
Verfahrenslänge <i>f</i>	menetluse pikkus	Kehtib põhimõte, et menetlus peab toimuma "mõistliku" aja jooksul (Annus 2001: 283)
Verfassung <i>f</i>	põhiseadus, konstitutsioon	vt <i>Grundgesetz, Konstitution</i>
Verfolgung <i>f</i>	jälitamine, tagakiusamine	

Verhandlung <i>f</i>	kuulamine, kohtulik arutelu; kohtuistung; arutelu	vt <i>rechtliches Gehör</i>
Verhältnismäßigkeit <i>f</i>	suhtelisus, proportsionaalsus	Põhimõte, mille kohaselt rakendatavad abinõud peavad vastama soovitavale eesmärgile (Annus 2001: 91)
Versammlungsfreiheit <i>f</i>	kogunemisvabadus	Vabadus ühisel eesmärgil koguneda (ka demonstratsioonideks, meelevaldusteks, rongkäikudeks) (Annus 2001: 241)
Verschleppen <i>n</i>	sundasustamine, deporteerimine, küüditamine	vt seletus <i>Deportation</i> vt ka <i>Verschleppung</i>
Verschleppung <i>f</i>	sundasustamine, deporteerimine, küüditamine	vt seletus <i>Deportation</i> , vt ka <i>Verschleppen</i>
Verteidigungsrecht <i>n</i>	õigus kaitsele (kohtulikult arutamisel)	Õigus saada piisavalt aega ja võimalusi enda kaitse ettevalmistamiseks, enda iseseisvaks või enda poolt valitud kaitsja abil kaitsmiseks, tasuta õigusabi saamiseks (Hazak 2002:, 65)
Vertrauen <i>n</i>	usaldus	
Vertrauensschutz <i>m</i>	õiguskindlus; usalduskaitse (tehingute puhul)	Õiguse läbi loodud kindlus või kindlus õiguses (Annus 2001: 87)
Vertreibung <i>f</i>	pagendamine, äraajamine; väljatõrjumine	
Veto <i>n</i>	veto	Riigipea keeld jõustada parlamendis vastuvõetud seadus v nõue peatada selle jõustumine; rahvusvahelises õiguses ÜRO Julgeolekunõukogu alaliste liikmete keeld heaks kiita otsust, mida saab langetada ainult ühehäälse põhimõttel (Võõrsõnade leksikon: 1053)
Volk <i>n</i>	rahvas	
Völkergewöhnheitsrecht <i>n</i>	rahvusvaheline tavaõigus	Rahvusvahelise õiguse kirjutamata normid, mis on kujunenud välja pikemaajalisest tegelikust praktikast ning mida on suhetes osalejad tunnustanud õiguslikult siduvana (Õigusleksikon: 259)
Völkermord <i>m</i>	massimõrv, genotsiid	Rahvusliku, etnilise, rassilise, usulise, okupatsioonirežiimile vastupanu osutava või muu sotsiaalse grupi liikme tapmine, talle tervisekahjustuste või psüühikahäirete tekitamine, tema piinamine, sellises grupis laste sündi takistavate sunnimeetmete rakendamine (Õigusleksikon: 78)
Völkerrecht <i>n</i>	rahvusvaheline õigus	Õigusharu, mis reguleerib riigi suhteid teiste riikide, rahvusvaheliste organisatsioonide ja välisriigi kodanikega (Õigusleksikon: 260) vt <i>internationales Recht</i>
Volksabstimmung <i>f</i>	rahvahääletus, referendum, plebistsiid	vt <i>Referendum</i>

Volksbegehren <i>n</i>	rahvaalgatus, rahvainitsiatiiv	Rahva seast tulnud ettepanekud mõne riigielu küsimuse (eelkõige seaduseelnõu) arutamiseks ning otsustamiseks (Annus 2001: 58)
Volksgruppe <i>f</i>	rahvusgrupp, etniline grupp	vt <i>Ethnos</i>
Vorbehalt <i>m</i>	reservatsioon, piirav tingimus/klausel, varutingimus	Riigi deklareeritud (ja teiste lepinguosaliste aktsepteeritud) mingi lepingunormi limiteeritud täitmine või täitmata jätmine (Õigusleksikon: 268)
Wahlen <i>pl</i>	valimised	
Wahlrecht <i>n</i>	valimisõigus, hääletamisõigus	Riigi kodanike õigus osaleda esindusorganite valimisel
Wahrung <i>f</i>	kaitsmine; silmaspidamine; säilitamine, hoidmine	
Wanderung <i>f</i>	migratsioon, ränne	vt <i>Migration</i>
Weltanschauung <i>f</i>	maailmavaade	
Widerstandsrecht <i>n</i>	vastupanu osutamise õigus	Õigus osutada vastupanu igäihe suhtes, kes püüab rikkuda või likvideerida põhiseaduslikku korda (Rechtswörterbuch: 1390)
Wiedergutmachung <i>f</i>	heastamine; hüvitamine, hüvitus; kahjutasu, reparatsioon	vt <i>Entschädigung (Recht auf ~), Schadenersatz</i>
wirksame Beschwerde (Recht auf ~) <i>f</i>	tõhus menetlus enda kaitseks (õigus tõhusale kaitsele enda kaitseks)	Õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse (Hazak 2002: 39)
wirksamer Rechtsbehelf <i>m</i>	tõhus/mõjus menetlus	
Wirkung <i>f</i>	mõju, toime; kehtivus, jõusolek; tagajärg, tulemus	
wirtschaftliche Ausbeutung <i>f</i>	majanduslik ärakasutamine	
wirtschaftliche Rechte <i>pl</i>	majanduslikud õigused	Majandusliku tegevusega seotud õigused nagu õigus tööle, õiglastele töötingimustele jt (Bleckmann 1989: 53) vt <i>ökonomische Rechte</i>
wirtschaftliche, soziale und kulturelle Rechte <i>pl</i>	majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised õigused (teise põlvkonna õigused)	vt seletus <i>Rechte der zweiten Generation</i>
Wissenschaftsfreiheit <i>f</i>	teaduse vabadus, teadusliku töö tegemise vabadus	Teaduse vabadus kaitseb nii teadusuuringuid kui teadussaavutuste õpetamist ülikoolides. Vabadus kehtib kõigi teaduslikult tegevate inimeste suhtes (Annus 2001: 266)
Wohl <i>n</i>	heaolu, hüve, hüvang	vt <i>Wohlergehen</i>
Wohl der Allgemeinheit <i>n</i>	üldsuse heaolu	

Wohlergehen <i>n</i>	heaolu, hüve, hüvang	vt <i>Wohl</i>
Würde <i>f</i>	väärikus, au	
Zensurverbot <i>m</i>	tsensuuri keeld	
Zivilbevölkerung <i>f</i>	tsiviilelanikkond	Kaitseväeteenistuses mitte olevad isikud (Õigusleksikon: 329)
Zivildienst <i>m</i>	tsiviilteenistus, asendusteenistus	
Zivilrecht <i>n</i>	tsiviilõigus	Reguleerib varalisi suhteid ühiskonnas (Õiguse alused, 63) vt <i>bürgerliches Recht</i>
Zugang zum Gericht (Recht auf ~) <i>m</i>	juurdepääs kohtule (õigus kohtusse pöörduda)	Õigus pöörduda oma õiguste või vabaduste rikkumiste korral kohtusse erapooletuks kohtupidamiseks (Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne: 136)
Zulässigkeit <i>f</i>	lubatavus, vastuvõetavus	
Zuständigkeit <i>f</i>	õiguspädevus, võimupädevus, kompetents	vt <i>Befugnis</i>
Zuwanderung <i>f</i>	sisseränne, immigratsioon	vt <i>Immigration</i>
Zuwanderungsfreiheit <i>f</i>	sisserändamise vabadus	Õigus vabalt riiki sisse rännata
Zwang <i>m</i>	sundus, sund	
Zwangsarbeit (Verbot von ~) <i>f</i>	sunnitöö, sunniviisiline töö, sundtöö (sunnitöö keeld)	Kellelki ei tohi nõuda sunniviisilist või kohustuslikku töötamist e kedagi ei tohi sanktsiooni ähvardusel panna tegema tööd, milleks ta vabatahtlikult nõus ei ole (Annus 2001: 260) vt <i>Pflichtarbeit</i>
zwingendes Recht <i>n</i>	rahvusvahelise õiguse kohustuslikud normid	üldise rahvusvahelise õiguse vastuvaidlematud kohustuslikud normid. IC normid, sisalduvad peamiselt üldistes rahvusvahelistes tavades. Nt jõu kasutamise keeld, kohustus austada inimõigusi (Rahvusvaheline õigus: 53) vt <i>ius cogens</i>

KOKKUVÕTE

Inimõigused ja nende kaitse on üha aktuaalsemaks muutuv teema kogu maailmas. Seoses erinevate konfliktidega kasvab vajadus kõnelda inimõigustest ning lisaks sellele suureneb tarvidus määratleda ja fikseerida järjest enam erinevaid valdkondi, kus inimeste õigusi on vaja kaitsta (nt biotehnoloogia arenguga kaasnevad ohud inimõigustele). Inimõiguste puhul, nagu nimigi ütleb, on elementaarne, et need kehtivad kõigi inimeste suhtes ja nende sisu peaks igapähele arusaadav olema. Üks arusaamise eeldusi on aga, et inimestel oleks võimalik oma õigustega tutvuda emakeeles. See eeldab vastavate dokumentide tõlkimist sel moel, et neist tõepoolest oleks võimalik aru saada, ja et vastavaid tekste oleks võimalik mõista võimalikult üheselt. Selleks on tõlgi/tõlkija jaoks vajalikud nii eelteadmised inimõiguste olemusest kui ka inimõiguste alase terminoloogia olemasolu ja selle tundmine.

Käesoleva magistriprojekti eesmärgiks oligi pakkuda kompaktselt ülevaadet nii põhilisest inimõiguste seotud sõnavarast kui ka inimõiguste olemusest. Kuid sellise põhisõnavara väljaselgitamine ei osutunud lihtsaks ülesandeks. Selle põhjuseks võib suures osas pidada inimõiguste valdkonna mitmekülgust. Eesmärgiga kaitsta erinevate inimgruppide erinevaid huve on antud välja nt laste, põgenike, naiste, vähemuste jt õigusi puudutavaid dokumente. See tähendab, et ka inimõigustega seotud üld- ja õiguskeele termineid on väga palju.

Peamiseks probleemiks sõnastiku koostamisel osutuski terminite valiku tegemine. Seetõttu oli vajalik piirata terminite allikate hulki ning seega on käesolevas magistriprojekti sisalduvas sõnastikus leiduvate terminite peamiseks allikaks valitud ÜRO Inimõiguste Ülddeklaratsioon ja Euroopa Nõukogu Inimõiguste ja Põhivabaduste Kaitse Konventsioon. Sellegi poolest kujunes terminite valiku tegemine ka piiratud allikate hulgale vaatamata raskeks ning lõplik valik on paratamatult teatud mõttes subjektiivne, kuigi samal ajal on siiski silmas peetud antud tööle seatud eesmärki. Nii on tegu eelkõige abimaterjaliga üldisemat laadi inimõiguste alaste tekstide tõlkimisel. Ülevaade inimõiguste teemast, sellega seotud terminitest ja lisade näol ka olulisematest inimõigustega seotud dokumentidest ja organisatsioonidest aitavad antud magistriprojekti kasutajal saada aimu sellest, millest

räägitakse, kui räägitakse inimõigustest ning sellest, millised on kõige sagedamini ettetulevad terminid seoses inimõigustega.

Antud magistritöös käsitlemist leidnud teemavaldkond on tõepoolest lai. Seetõttu oleks väga rõõmustav, kui leiduks inimesi, kes, olles tutvunud inimõiguste alase põhisõnavaraga, oleksid huvitatud spetsiifilisemate sõnastike koostamisest (nt Inimõiguste Kohtuga seonduv sõnavara, laste õiguste sõnavara jne). Sel moel oleks ehk Eesti tõlkidel/tõlkjatel tulevikus käepärast võtta kogumik inimõiguslaseid sõnastikke, mille abil tõlgitud tekstide kaudu saaks ka iga eestlane teada, millised on tema õigused siin meie jaoks üha avarduvas maailmas.

KASUTATUD KIRJANDUSSÕNARAAMATUD:

ANDRESSON, Helgi ja TAMM, Virve, *Saksa-eesti õigussõnaraamat*. Tartu, 1998.

KÖBLER, Gerhard, *Juristisches Wörterbuch. Für Studium und Ausbildung*. 9. Auflage. Verlag Franz Vahlen, München, 1999.

Mitmekeelne õigussõnaraamat. Juura, Õigusteabe AS, Tallinn, 1998.

Rechtswörterbuch. 11. Auflage. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1992.

LEKSIKONID:

Õigusleksikon. Koost. Maurer, Küllike. Interlex, Tallinn, 2000.

Võõrsõnade leksikon. Valgus, Tallinn, 2000

ERIALAKIRJANDUS:

ANNUS, Taavi, *Riigiõigus. Õpik kõrgkoolidele*. Juura, Õigusteabe AS, Tallinn, 2001.

BLECKMANN, Albert, *Staatsrechte II–Die Grundrechte*. 3. Auflage. Carl Heymanns Verlag KG, Köln, Berlin, Bonn, München, 1989.

Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Juura, Õigusteabe AS, Tallinn 2002

HAZAK, Gabriel, *Inimõigused I. Sissejuhatus ainesse. Kommentaarid. Õigusaktid*. Tallinna Tehnikaülikool, Tallinn, 2002.

HERDEGEN, Matthias, *Völkerrecht*. Verlag C.H.Beck, München, 2000.
Inimõigused. Üksikisikute kaebused ÜRO-le ja Euroopa Nõukogule. Inimõiguste Teabekeskus, Tallinn, 2000.

Inimõiguste Ülddeklaratsioon. Eesti Rahvusfond, Stockholm, 1971.

Inimõiguste Ülddeklaratsioon. Inimõiguste ja Põhivabaduste Kaitse Konventsioon koos protokollidega. Märksõnaline sisujuht. Ilo, Tallinn, 2003.

Inimõiguste Ülddeklaratsioon. Virgelia, Tallinn, 1999.

KIRIS, Advig, "Seaduse arusaadavuse nõude mõnest aspektist." – *Õiguskeel*. Nr 1, 2001. Juura, Õigusteabe AS, Tallinn. 3-9.

NARITS, Raul, "Õiguskeele areng vajab sisulisi ja institutsioonilisi lahendusi." – *Õiguskeel*. Nr 4, 2002. Juura, Õigusteabe AS, Tallinn. 3-8.

OKSAAR, Els, "Seaduskeele probleeme Saksamaal." – *Õiguskeel*. Nr 1, 2002. Juura, Õigusteabe AS, Tallinn.4-8.

Rahvusvaheline õigus. Loengukontspekt. Juura, Õigusteabe AS, Tallinn, 2002.

Rahvusvahelised inimõigused ja nende kaitse. Õigustõlkebüroo Interlex, Tallinn, 2001.

SILVET, Erki, "Seadused peavad olema arusaadavad." *Õiguskeel*. Nr 5, 2000. Juura, Õigusteabe AS, Tallinn.3-10.

Völkerrecht. Band I/1, 2. Auflage. Walter de Gruyter, Berlin, New York, 1989.

Õiguse alused. Õpik majanduseriala üliõpilastele. TTÜ kirjastus, Tallinn, 2003.

INTERNETIST:

Allgemeine Erklärung der Menschenrechte von 1948.

http://www.humanrights.ch/cms/front_content.php?idcatart=100&lang=1&client=1
(22.05.2004)

Complete list of the Council of Europe's treaties.

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?CM=8&CL=ENG>
(21.05.2004)

Europäische Menschenrechtsabkommen – Übersicht.

http://www.humanrights.ch/cms/front_content.php?idcat=34 (22.05.2004)

Menschenrechtsschutz durch Konventionen und andere Überprüfungsmechanismen.

http://www.auswaertiges-amt.de/www/de/aussenpolitik/menschenrechte/europarat/konventionen/index_html
(15.05.2004)

VN-Menschenrechtsübereinkommen.

http://www.auswaertiges-amt.de/www/de/aussenpolitik/menschenrechte/dokumente_html (15.04.2004)

Universal Declaration of Human Rights. Office of the High Commissioner for Human Rights. <http://www.unhchr.ch/udhr/lang/eng.htm> (05.05.2004)

<http://www.humanrights.at/bimlibrary/liststw.asp> (10.05.2004) (Ludwig Boltzmann Institut für Menschenrechte kodulehekülg)

http://www.humanrights.ch/cms/pdf/020612_emrk_text_d.pdf (22.05.2004)
(saksakeelne Euroopa Inimõiguste ja Põhivabaduste Kaitse Konventsiooni tekst)

<http://web.archive.org/web/20010517155436/www.humanrights.ee/est/decl/text.htm>
(20.05.2004) (eestikeelne Inimõiguste Ülddeklaratsiooni tekst)

LISA1 Inimõigusi käsitlevate dokumentide valikuline loetelu

United Nations Organisation (UNO)	Organisation der Vereinten Nationen	Ühinennud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO)	
Universal Declaration of Human Rights.	Allgemeine Erklärung der Menschenrechte	Inimõiguste ülddeklaratsioon	10.12.48
Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide	Konvention über die Verhütung und Bestrafung des Völkermordes	Genotsiidi vältimise ja karistamise konventsioon /genotsiidi kuritegude tõkestamise ja karistamise konventsioon	09.12.48
Convention on the Political Rights of Women	Übereinkommen über die politischen Rechte der Frau	Naiste poliitiliste õiguste konventsioon	31.03.53
International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination	Internationales Übereinkommen zur Beseitigung je der Form von Rassendiskriminierung	Rahvusvaheline konventsioon rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta	21.12.65
International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights	Internationaler Pakt über wirtschaftliche, soziale und kulturelle Rechte	Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvaheline pakt	16.12.66
International Covenant on Civil and Political Rights	Internationaler Pakt über bürgerliche und politische Rechte	Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt	16.12.66
Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights	Fakultativprotokoll zum Internationalen Pakt über bürgerliche und politische Rechte	Fakultatiivne protokoll kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti juurde	16.12.66
Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, aiming at the abolition of the death penalty	Zweites Fakultativprotokoll zum Internationalen Pakt über bürgerliche und politische Rechte zur Abschaffung der Todesstrafe	Teine fakultatiivne protokoll kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti juurde, suunatud surmanuhtluse kaotamisele	15.12.89

International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination	Internationales Übereinkommen zur Beseitigung jeder Form von Rassendiskriminierung	Rahvusvaheline konventsioon rassilise diskrimineerimise kõigi vormide kaotamisest	21.12.65
Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes Against Humanity	Konvention über die Nichtanwendbarkeit von Verjährungsvorschriften auf Kriegsverbrechen und Verbrechen gegen die Menschlichkeit	Konventsioon aegumistähta ja mittekohaldamisest sõjakuritegude ja inimsusevastaste kuritegude suhtes	26.11.68
International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid	Internationale Konvention über die Bekämpfung und Bestrafung des Verbrechens der Apartheid	Apartheidikuriteo tõkestamise ja selle eest karistamise rahvusvaheline konventsioon/Apartheidikuritegude mahasurumise ja karistamise rahvusvaheline konventsioon	30.11.73
Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women	Übereinkommen zur Beseitigung jeder Form von Diskriminierung der Frau	Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta	18.12.79
Convention against Torture and other cruel, inhuman or degrading punishment	Übereinkommen gegen Folter und andere grausame, unmenschliche oder erniedrigende Behandlung oder Strafe	Piinamise ning muude julmade, ebainimlike või inimväärlikust alandavate kohtlemis- ja karistamisviiside vastane konventsioon	10.12.84
Convention on the Rights of the Child	Übereinkommen über die Rechte des Kindes	Lapse õiguste konventsioon	20.11.89
Convention relating to the Status of Refugees	Abkommen über die Rechtsstellung der Flüchtlinge	Pagulasseisundikonventsioon	28.07.51
Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar to Slavery	Zusatzübereinkommen über die Abschaffung der Sklaverei, des Sklavenhandels und sklavenähnlicher Einrichtungen und Praktiken	Orjuse ja muu sunniviisilise töö keelamise rahvusvaheline konventsioon	1956

European Council (EC)	Europarat	Euroopa Nõukogu (EN)	
Statute of the Council of Europe	Statut des Europarates	Euroopa Nõukogu statuut/põhikiri	05.05.49
Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms	Konvention zum Schutze der Menschenrechte und Grundfreiheiten	Konventsioon inimõiguste ja põhivabaduste kaitseks	04.11.50
Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms	Zusatzprotokoll zur Europäischen Menschenrechtskonvention zum Schutze der Menschenrechte und Grundfreiheiten (ZEMRK)	Protokoll nr.1 Euroopa Nõukogu inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni juurde	20.03.52
Protocol No. 2 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, conferring upon the European Court of Human Rights competence to give advisory opinions	Protokoll Nr. 2 zur Konvention zum Schutze der Menschenrechte und Grundfreiheiten, durch das dem Europäischen Gerichtshof für Menschenrechte die Zuständigkeit zur Erstattung von Gutachten übertragen wird	Protokoll nr. 2 Euroopa Inimõiguste Kohtu pädevusest anda nõuandvaid arvamusi	06.05.63
Protocol No. 3 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending Articles 29, 30 and 34 of the Convention	Protokoll Nr. 3 zur Konvention zum Schutze der Menschenrechte und Grundfreiheiten, durch das die Artikel 29, 30 und 34 der Konvention geändert werden	Protokoll nr. 3 inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni juurde	06.05.63

Protocol No. 4 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, securing certain rights and freedoms other than those already included in the Convention and in the first Protocol thereto	Protokoll Nr. 4 zur Konvention zum Schutze der Menschenrechte und Grundfreiheiten, durch das gewisse Rechte und Freiheiten gewährleistet werden, die nicht bereits in der Konvention oder im ersten Zusatzprotokoll enthalten sind	Protokoll nr. 4 teatud õiguste ja vabaduste kindlustamisest, mis ei ole lülitatud konventsiooni ja sellega kaasnevasse esimesse protokoll	16.09.63
Protocol No. 5 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending Articles 22 and 40 of the Convention	Protokoll Nr. 5 zur Konvention zum Schutze der Menschenrechte und Grundfreiheiten, durch das die Artikel 22 und 40 der Konvention geändert werden	Protokoll nr. 5 inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni juurde	20.01.66
Protocol No. 6 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms concerning the Abolition of the Death Penalty	Protokoll Nr. 6 zur Konvention zum Schutze der Menschenrechte und Grundfreiheiten über die Abschaffung der Todesstrafe	Protokoll nr. 6 surmanuhtluse kaotamise kohta	28.04.83
Protocol No. 7 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms	Protokoll Nr. 7 zur Konvention zum Schutze der Menschenrechte und Grundfreiheiten	Protokoll nr. 7 inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni juurde	22.11.84
Protocol No. 8 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms	Protokoll Nr. 8 zur Konvention zum Schutze der Menschenrechte und Grundfreiheiten	Protokoll nr. 8 inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni juurde	19.03.85

Protocol No. 9 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms	Protokoll Nr. 9 zur Konvention zum Schutze der Menschenrechte und Grundfreiheiten	Protokoll nr. 9 inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni juurde	06.11.90
Protocol No. 10 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms,	Protokoll Nr. 10 zur Konvention zum Schutze der Menschenrechte und Grundfreiheiten	Protokoll nr. 10 inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni juurde	25.03.92
Protocol No. 11 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, restructuring the control machinery established thereby	Protokoll Nr. 11 zur Konvention zum Schutze der Menschenrechte und Grundfreiheiten, über die Umgestaltung des durch die Konvention eingeführten Kontrollmechanismus	Protokoll nr. 11 konventsiooniga loodud kontrollmehhanismi ümberkorraldamiseks	11.05.94
European Convention for Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment	Europäisches Übereinkommen zur Verhütung von Folter und unmenschlicher oder erniedrigender Behandlung oder Strafe	Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa konventsioon	26.11.87
Framework Convention for the Protection of National Minorities	Rahmenübereinkommen zum Schutz nationaler Minderheiten	Vähemusrahvuste kaitse raamkonventsioon	01.02.95
European Social Charter	Europäische Sozialcharta	Euroopa sotsiaalharta	18.10.61 (Parandatud ja täiendatud euroopa sotsiaalharta, 03.05.96)

Convention for the protection of Human Rights and dignity of the human being with regard to the application of biology and medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine	Die Europäische Menschenrechtskonvention zur Biomedizin zum Schutz der Menschenrechte und der Menschenwürde im Hinblick auf die Anwendung von Biologie und Medizin	Inimõiguste ja biomeditsiini konventsioon: inimõiguste ja inimväärikuse kaitse bioloogia ja arstiteaduse rakendamisel	04.04.97
Additional Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine, on the Prohibition of Cloning Human Beings	Zusatzprotokoll zum Übereinkommen zum Schutz der Menschenrechte und der Menschenwürde im Hinblick auf die Anwendung von Biologie und Medizin über das Verbot des Klonens von menschlichen Lebewesen	Inimese kloonimist keelav lisaprotokoll	12.01.98
other	andere	muud	
American Convention on Human Rights	Amerikanische Konvention über Menschenrechte	Aameerika konventsioon inimõigustest ("San Jose pakt, Costa Rica")	22.11.69
African Charter on Human and Peoples' Rights	Afrikanische Charta der Menschenrechte und Rechte der Völker/Banjul Charta der Menschenrechte und Rechte der Völker	Inimese ja rahvaste õiguse Aafrika harta	27.06.81
Arab Charter on Human Rights	Arabische Charta der Menschenrechte	Araabia inimõiguste harta	15.09.94
EU Charter of Fundamental Rights	Grundrechtscharta der EU	EL Põhiõiguste Harta	2000

LISA2 Inimõiguste kaitsega tegelevate organisatsioonide loetelu

ORIGINAAL	SAKSA KEELES	EESTI KEELES	
Amnesty International (AI)	Amnesty International	Amnesty International	1961
Anti-Slavery International	Anti-Slavery International	Anti-Slavery International	1839
Article 19	Article 19	Article 19	1986
Association for the Prevention of Torture	Association for the Prevention of Torture	Piinamise Tõkestamise Liit	1977
Federation Internationale des Ligues des Droits de l'Homme (FIDH)/The International League for Human Rights	Internationale Liga für Menschenrechte	Rahvusvaheline Inimõiguste Föderatsioon/Liit	1922
Human Rights Watsch	Human Rights Watsch	Human Rights Watsch	1978
International Commission of Jurists	International Commission of Jurists	Rahvusvaheline Juristide Komisjon	1952
International Service for Human Rights (ISHR)	International Service for Human Rights	Rahvusvaheline Inimõigusteenistus	1984
Minority Rights Group International (MRG)	Minority Rights Group International (MRG)	Rahvusvaheline Vähemuste Õiguste Rühm	1965
The International Red Cross	Internationale Rotes Kreuz	Rahvusvaheline Punane Rist	1863
United Nations Organisation (UNO)	Organisation der Vereinten Nationen	Ühinennud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO)	1945
UN Security Council	Internationaler Gerichtshof	Rahvusvaheline Kohus e nn Haagi kohus	1945
Economic and Social Council of the United Nations (ECOSOC)	Wirtschafts- und Sozialrat der Vereinten Nationen	Majandus- ja Sotsiaalnõukogu	1945
Commission on Human Rights (CHR)	UN-Menschenrechtskommission	Inimõiguste Komisjon	1946
UN Human Rights Committee	UN-Menschenrechtsausschuss	Inimõiguste Komitee	1976
UN Commission on the Status of Women	UN-Kommission für die Stellung der Frau	Naiste Staatuse Komisjon	1946
UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination(CERD)	UN-Ausschuss für die Beseitigung der Rassendiskriminierung	Rassilise Diskrimineerimise Likvideerimise Komitee	1969

UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR)	UN-Ausschuß für wirtschaftliche, soziale und kulturelle Rechte	Majanduslike, Sotsiaalsete ja Kultuuriliste Õiguste Komitee	1985
UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW)	UN-Ausschuss gegen Frauendiskriminierung	Naiste Diskrimineerimise Kõigi Vormide Likvideerimise Komitee	1981
UN Committee against Torture (CAT)	UN-Komitee gegen Folter	Piinamisvastane Komitee	1988
UN Committee on the Rights of the Child (CRC)	UN-Ausschuss für die Rechte des Kindes	Lapse Õiguste Komitee	1991
UN High Commissioner for Human Rights	Hoher Kommissar der Vereinten Nationen für Menschenrechte	ÜRO Inimõiguste Ülemkomissar	1946
UN High Commissioner for Refugees	Hoher Kommissar für Flüchtlinge	ÜRO Põgenike Ülemkomissar/ Kõrgem Pagulasvolinik	1950
European Council (EC)	Europarat	Euroopa Nõukogu (EN)	1949
European Commission of Human Rights	Europäischer Kommission für Menschenrechte	Euroopa Inimõiguste Komisjon	
European Court of Human Rights	Europäischer Gerichtshof für Menschenrechte	Euroopa Inimõiguste Kohus	1959
Commissioner for Human Rights	Europäische Kommissar für Menschenrechte	Euroopa Nõukogu Inimõiguste Komissar/ Erivolinik	
European Union	Europäische Union	Euroopa Liit	1957
European Court of Justice	Europäischer Gerichtshof	Euroopa Kohus	1957

INDEKS

abiellumine 21
abiellumisiga 26
abielu 20, 26
abielu sõlmimine 21
abielulahutus 20
ahistamine 19
ametiühing 24
andmekaitse 20
andmeturve 20
apartheid 17
arendamine 21
arenemine 21
areng 22
arest 25
arreteerimine 17, 23
arusaam 17
arvamus 17, 30
arvamusavaldus 30
arvamuse avaldamise vabadus 30
asendusteenistus 41
asukoha muutmise õigus 23
asukoht 17
asüül 17
asüüliõigus 17
au 21
au ja hea nime puutumatus 21
ausameelsus 34
austamine 17
ausus 34
autoriõigus 38
autunne 21
avalik huvi 31
avalik julgeolek 32
avalik kord 32
avalik kuulamine/kohtulik arutamine/kohtupidamine 32
demonstratsioon 20
demonstratsioonide korraldamise õigus 20
denosseerimine 29
deportatsioon 17
deporteerimine 39

diplomaatia 20
diplomaatiline kaitse 20
diskrimineerimine 20
diskrimineerimiskeeld 20
ebainimlik karistus 37
ebainimlikkus 37
ebainimlik kohtlemine 37
ebaseaduslik vabaduse võtmine 23
edasikaebus 34
eiramine 31, 38
eksiil 18
eksistents 22
ekspatriatsioon 18
ekspluateerimine 18
elamistingimused 29
elanikkond 19
elatusase 29
elu 29
eluaseme/kodu puutumatus 37
elukoha vaba valimise õigus (koos majandustegevuse alustamise õigusega) 31
elukoha valiku vabadus 18
elukoht 17
elukutse vaba valik 23
emigratsioon 18, 21
enesekaitse 35
enesemääramine (enesemääratlemine) 35
enesemääramisõigus 35
eneseteostus 32
ennetamine 33
eraelu 33
erakorraline seisukord 31
erapooletus 37
eriolukord 31
esimese põlvkonna õigused 20, 34
etniline grupp 22, 40
ettevõtlusvabadus 37
eutanaasia 22, 36
füüsiline puutumatus 29
genotsiid 39
grupi õigused 26
halastussurm 22, 36

haridus 19
heaolu 40, 41
heastamine 35, 40
hoidmine 40
hoolimatus 31, 38
horisontaalne mõju 21
humanitaarabi 26
humanitaarne interventsioon 26
humanitaarõigus 27
hädaolukord 31
hädaseisund 31
hädavajalikkus 36
häirimine 19
hääletamisõigus 40
hüvang 40, 41
hüve 40, 41
hüvitamine 22, 35, 40
hüvitis 22
hüvitus 40
hüvitus väära süüdimõistmise korral 21
ideed 24
ideestik 24
identsus 25
ihunuhtlus 28
immigratsioon 26, 41
indigeensed, pärismaised rahvad 27
indigenaat 27
individuaalavaldus 27
individuaalkaebus 27
individuaalõigused 27
informatsioon 27
informatsiooni andmise kohustus 18
informatsiooni andmisest keeldumise õigus 18
informatsioonivabadus 27
inimene 30
inimese kohustused 30
inimestega kauplemine 30
inimkaubandus 30
inimkond 30
inimlikkus 26, 30
inimsugu 30
inimsus 26, 30

inimsuse vastane kuritegu 31, 38
inimsõbralikkus 30
inimvaenulikkus 30
inimväärikas elu/eksistents 30
inimväärikus 30
inimvääritu 30
inimõiguslane haridus 30
inimõigused 30
inimõiguslane 30
inimõiguste horisontaalmõju 21
inimõiguste piirangud
inimõiguste rikkumine 30
inimõiguste seire 30
integratsioon 27
integriteet 27
intellektuaalne omand 23
interventsioon 27
iseseisvus 21
isik 32
isiksus 32
isiksuse vaba eneseteostus 23
isiksusõigus 32
isikukaitse 33
isikupuutumatus 32, 36, 37
isikuvabadus 23, 32
isikuvabaduse kaitsmine 35
isikuõigus 32
jagumatus 37
jaotamatus 37
julgeolek 35
julm/jõhker/halb kohtlemine 31
julmus 37
jurisdiktsioon 24, 28, 34
justiits 27
juurdepääs kohtule 41
jõud 24
jõu kasutamine 24
jõusolek 40
jälitamine 38
järelvalve 36
kaasarääkimisõigus 31
kaebus 19

kaebuse esitamise õigus 19
kahekordse vastutuselevõtmise keeld 20, 31,
kahju hüvitamine 35
kahjustamine 19
kahjutasu 40
kaitsmine 40
kallalekippumine 21
kannatanu 32
karistatav tegu 36
karistusseaduste tagasiulatuvus, tagasimõju 35
kasvatus 22
keel 36
kehaline puutumatus 29
kehavigastuse tekitamine 28
kehtivus 40
kindlus 35
kinnipidamine 17, 25
kinnipidamine (millestki) 21
kinnisasi 29
kinnistu 29
kinnisvara 29
kirjalik palve 33
kirjavahetus 29, 35
kitsendus 19, 21
kodakondsus 27, 36
kodakondsusest vabatahtlik lahtiütlemine v sunniviisiline
ilmajätmine 18
kodakondsuseta isik 26, 36
kodaniku- ja poliitilised õigused 20, 32
kodanikukohustus 19, 25
kodanikuõigus 20
kodu puutumatus 26, 38
kodurahu 26
kodurahu rikkumine 26
kodurahu õigus 26
kogunemiste, ühingute moodustamise ja ühinemise vabadus 28
kogunemisvabadus 39
kohalik elanik 27
kohalike elanike, omamaalaste võrdne kohtlemine 27
kohtualluvus 24, 28
kohtuasutuste süsteem 28
kohtuistung 39

kohtulik arutelu 34, 39
kohtumenetlus 38
kohtumõistmine 34
kohtuotsus 21, 22
kohtupidamine 32
kohtupraktika
kohtuprotsess 38
kohustuslik töö 32
kohustuslikkus 38
kollektiivne julgeolek 28
kollektiivne kaebus 28
kollektiivne väljasaatmine 28
kollektiivsed õigused 28, 34, 36
kolmanda isikuna kohtuprotsessiga liitumise/
ühinemise õigus 28
kolmanda põlvkonna õigused 34
kolmikmõju 21
komme 19
kompensatsioon 22
kompetents 18, 41
konflikt 28
konstitutsioon 24, 28, 38
konsulaarkaitse 28
korrespondents 29, 35
korrespondentsi puutumatus 19, 22, 38
krunt 29
kultuuriline mitmekesisus 29
kultuuride paljusus 29
kultuuriline paljusus 29
kultuurilised õigused 29
kunsti vabadus 29
kuritarvitamine 31
kuritegu 36, 38
kuriteo toimepanek 19
kuulamine 39
kõrgeim võim 26
käsitus 17
küüditamine 20, 39
lahutus 35
lapse õigused 28
lapssõdur 28
laste prostitutsioon 28

laste töö 28
lastega kaubitsemine 28
lastepornograafia 28
lepingu ülesütlemine 29
liikumisvabadus 23
lubamatu sissetungimine 26
lubatavus 41
lugupidamatus 31, 38
läbiviimine 21
maailmavaade 40
maavaldus 29
mahasurumine 37
maine 35
majanduslik ärakasutamine 40
majanduslikud õigused 40
majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised õigused 34, 40
massimõrv 39
meedia 29
meediavabadus 29
meediaõigus 29
menetlus 38
menetluse pikkus 39
migratsioon 31, 40
mitmekesisus 20
mittediskrimineerimine 31
mitteülekantav õigus 26, 37
moraal 31
moraalne puutumatus 24
mõju 40
mõlemapoolsus 24, 35
mõtted 24
mõttevabadus 24
naiste õigused 23
naistega kaubitsemine, naistega kauplemine 23
objektiivsus 37
ohutus 35
ohver 32
ohvriabi 32
ohvrikaitse 32
olemasolu 22
omand 21
omandamine 22

omandi puutumatus 21
omandiõigus 21
ombudsman 32
orjakaubandus 35
orjus 35
ost(mine) 22
otsus 21
pagendamine 39
pagulane 23
peksmine 28
perekond 22
perekonnaelu 22
petitsioon 32
petitsiooni esitamise vabadus 32
petitsiooni esitamise õigus 32
piinamine 22
piinamise keeld 22
piinamise ohver 22
piirang 19, 21, 35
piirav tingimus/klausel 40
plebistsiid 35, 39
poliitilised õigused 32
pornograafia 33
pressi-, raadio- ja teletekstiõigus 29
pressivabadus 33
preventsioon 33
proportsionaalsus 39
prostitutsioon 33
protest 34
puutumatu õigus 31, 37
puutumatus 27, 36, 37, 38
põgenik 23
põhikohustused 25, 30
põhiseadus 24, 28, 38
põhiseaduslikud inimõigused 25
põhivabadused 25
põhiõiguse piirang 25
põhiõigused 25
põlgus 31, 38
põlvnemine 26
päriselanik 27
pärismaisus 27

pärisorjus 29
päritolu 26
rahaline kohustus 38
rahu 23
rahvaalgatus 40
rahvahääletus 35, 39
rahvainitsiatiiv 40
rahvas 39
rahvaste enesemääramisõigus 35
rahvastik 19
rahvus 31
rahvusgrupp 22, 40
rahvuslik identiteet 31
rahvusvaheline sõjaõigus 27
rahvusvaheline tavaõigus 39
rahvusvaheline õigus 27, 39
rahvusvahelise õiguse kohustuslikud normid 28, 41
rahvusvahelised valitsusvälised organisatsioonid 27
rahvusvähemus 22
rangelt isiklikku laadi õigus 26, 31, 37
rass 33
rassism 33
realiseerimine 36
referendum 35, 39
reparatsioon 40
reservatsioon 40
riigi aruanne 36
riigi kaebus 36
riigi kodanike õigus olla kaitstud ka välismaal 27
riigi kohustused 36
riigi territoorium 26
riigist välja saatmine 17, 18
riigivõim 26
riik 36
riikide aruandesüsteem 19
riikidevaheline kaebus 36
riikidevahelised asjad/vaidlused 36
riiklik kaitsekohustus 36
riiklik võim 36
riiklik õigusemõistmise korraldus 28
riitus 35
rikkumine 19, 31, 38

ringhääling 35
ringhäälingu vabadus 35
rõhumine 37
ränne 31, 40
saamine 22
samusus 25
seadus 24
seaduse tõlgendamine 24
seaduspärasus, seadusjärgsus 24
sekkumine 21, 27
sekkumise keeld 28
seksuaalne enesemääramine/enesemääratlemine 35
seksuaalne ärakasutamine 35
seksuaalsus 35
seksuaalvägivald 35
selts 24
siduvus 38
silmaspidamine 40
siseriiklik õigus 21, 27, 31
sisserändamise vabadus 41
sisseränne 26, 41
solidaarsusõigused 28, 34, 36
sooritamine 19
sotsiaalhoolekanne 36
sotsiaalne isolatsioon 35
sotsiaalsed õigused 36
streik 36
sugu 24
suhtelisus 39
suhtlemise vabadus 28
summutamine 37
sund 41
sundasustamine 39
sundtöö 41
sundus 29, 41
sunnitöö 32, 41
sunnitöö keeld 41
sunniviisiline töö 41
sõda 29
sõjakuritegu 29
sõjapõgenik 29
sõjavang 29

sõjaväekohustusest kõrvalehoidmine 29
sõjaväelased 31
sõjaväeteenistus 31
sõjaväeteenitusest keeldumine 29
sõjavägi 31
sõltumatus 21, 36
sõnavabadus 30
säilitamine 40
südametunnistus 24
südametunnituse vabadus 24
sünnipärane, kaasasündinud (õigus) 17
süütegu 36, 38
süütuse presumptsioon/eeldamine 37
tagajärg 40
tagakiusamine 38
tagasihoidmine 37
tagasiulatuva jõu keeld 28, 31
tava 19
tavaõigus 24
teade 18
teaduse vabadus 41
teadusliku töö tegemise vabadus 41
teave 18, 27
teenistus 22
teenuste pakkumise vabadus 20
tegevusetus 37
tegutsemisvabadus 26
teise põlvkonna õigused 34, 40
teostumine 22
terviklikkus 27, 38
tervishoid 24
toime 40
toimepanek 19
toit 31
trükivabadus 33
tsensuuri keeld 41
tsiviilelanikkond 41
tsiviilteenistus 41
tsiviilõigus 41
tulemus 40
tunnustamine 17
turvalisus 35

tõhus menetlus enda kaitseks 40
tõhus/mõjus menetlus 40
täidminek 22
täideviimine 21, 22, 36
täitmine 22
töö 17, 22
töölt vallandamine 29
töötasu 22
tülitamine 19
tütarlaste ja naiste müümine lõbumajadesse 30
tüütamine 19
usaldus 39
usalduskaitse (tehingute puhul) 39
usutalitus 35
usuvabadus 25, 29, 35
usuühing 25, 35
vaade 17
vabadus 23
vabadus korraldada demonstratsioone 20
vabadus oma arvamusele 30
vabadus valida elukutset 19
vabaduse austamine 17
vabaduse kitsendamine 23
vabaduse piiramine 23
vabaduse rööv 23
vabadusekaotus 23
vahelesegamine 21, 27
vahelesegamise õigus 28
vahistamine 17, 23
valimised 40
valimisõigus 40
vanemlik õigus 21
vangistus 25
varjamine 37
varjupaigaõigus 17
varjupaik 17
varutingimus 40
vastastikkus 24, 35
vastupanu osutamise õigus 40
vastuvõetavus 41
veto 39
vigastamatus 37, 38

volitus 18
võim 24
võime olla põhiõiguste kandjaks 25
võimude lahusus 24
võimupiirid 18
võimupiirkond 24
võimupädevus 26, 41
võlakohustus 38
võlakohustuse täitmine 22
võrdne kohtlemine 25
võrdsete õiguste andmine 25
võrdsus 25
võrdsus seaduse ees 25
võrdsustamine 25
võrdsusõigus 25
võrdväärus 25
võrdõiguslikkus 24
võõrandamatu õigus 37
võõrtööline 23
vägivald 24
vägivalla tarvitamine 24
vägivalla tarvitamise keelamine 24
vähemus 30
vähemuste õigus 30
välismaa 18
välismaalane 18
välismaalaste olukorda reguleerivad õigusnormid 18, 23
välisriigi kodanik 18
väljaandmine 18
väljaränne 18
väljasaatmine 17, 18
väljasõidu/väljarändamise vabadus 18
väljatõrjumine 39
väärikus 41
väärkohtlemine 31
õhutamine 18
õigekstunnistamine 17
õiglane kohtulik arutamine 22
õiglane kohtupidamine 22
õiglane menetlus 22
õiglus 24, 34
õigus 18, 33

õigus (millelegi) 34
õigus arengule 22
õigus avalikule arutelule 32
õigus elule 29
õigus eraelu puutumatusse 33
õigus haridusele 19
õigus hüvitisele 22
õigus kaitsese kohtulikult arutamisel 39
õigus kehalisele puutumatusse 29
õigus kodu puutumatusse 26, 38
õigus kohtusse pöörduda 41
õigus oma arvamust avaldada 30
õigus oma kujutisele 33
õigus omandi puutumatusse 21
õigus perekonnaelu puutumatusse 22
õigus rahule 23
õigus streikida 36
õigus tervise kaitsesele 24
õigus toidule 31
õigus turvalisusele 35
õigus tõhusale kaitsesele enda kaitseks 40
õigus tööle 17
õigus vabadusele 23
õigus vabalt ametit valida 22
õigus võrdsetel alustel pääseda avalikku teenistusse 34
õigus väärast süüdimõistmise korral hüvitist saada 22
õigus õiglasele kohtulikule arutamisele 22
õigusabinõu 34
õiguse teostamine/kasutamine/rakendamine 18
õigusemõistmine 28, 34
õiguskaitse vahend 34
õiguskindlus 39
õiguskord, -süsteem 34
õiguslik kuulamine 34
õiguspädevus 18, 40
õigusvõime 34
äraajamine 39
ärakasutamine 18, 31
äratundmine 22
ühendamise 27
ühinemise vabadus 28
ühing 24

ühingute moodustamise ja ühinemise vabadus 28, 38
ühiskond 24
ühtsus 27
üksikisiku õigused 27
üldine heaolu 23
üldkasutataval teel edastatavate sõnumite saladus 19, 22, 37
üldsuse heaolu 40
ülemvõim 26
üles ässitamine 18
ümberpaigutamine 36

ZUSAMMENFASSUNG

Das Thema des vorliegenden Masterprojekts ist der Grundwortschatz der Menschenrechte, gegeben in einem kleinen Deutsch-Estnischen Wörterbuch der Grundbegriffe der Menschenrechte. Das Masterprojekt besteht aus zwei größeren Teilen. Im ersten Teil wird ein Überblick darüber gegeben, warum gerade dieses Thema gewählt wurde, welche sind die Ziele des Projekts, was waren die größten Probleme, die während des Verfassens des Wörterbuches entstanden sind, und was sind überhaupt die Menschenrechte. Den zweiten Teil der Arbeit bildet das Wörterbuch selbst. Darüber hinaus beinhaltet das Projekt die Zusammenfassung, zwei Anhänge (eine Liste der relevantesten menschenrechtsbezogenen Dokumente und eine Liste der wichtigsten Organisationen und Institutionen, die sich mit dem Schutz der Menschenrechte beschäftigen) und einen Index der estnischen Wörter mit Hinweisen auf Seiten im Wörterbuch, wo man die entsprechenden Ausdrücke im Deutschen finden kann.

Menschenrechte und der Schutz der Menschenrechte ist in der heutigen Welt ein Thema, das immer aktueller wird. In Verbindung mit verschiedenen Konflikten steigt auch die Notwendigkeit, über Menschenrechte zu sprechen und außerdem ist es notwendig, diese Rechte auch festzulegen, zu fixieren.

Man muss seine Rechte und die Rechte der anderen kennen und verstehen können, um sie zu achten. Eine Voraussetzung für das Verstehen ist, dass es die Möglichkeit gibt, die Dokumente, in denen die Rechte fixiert worden sind, in der eigenen Muttersprache zu lesen. Das setzt aber wiederum voraus, dass diese Dokumente auch so übersetzt werden, dass man sie wirklich versteht und zwar möglichst eindeutig. Um so eine Übersetzung anzufertigen, benötigt der Übersetzer Grundkenntnisse über das Wesen der Menschenrechte und natürlich auch entsprechende Terminologie.

Das Ziel des vorliegenden Masterprojektes ist es, einen kompakten Überblick darüber anzubieten, was die grundlegenden Termini in Bezug auf die Menschenrechte sind und worin die Menschenrechte überhaupt bestehen. Allerdings war es keine leichte Aufgabe, eine Liste des menschenrechtsbezogenen Grundtermini zu erstellen. Der Grund dafür liegt darin, dass der Bereich der Menschenrechte und das

diesbezügliche Wortschatz sehr vielfältig sind. Um die Rechte aller Menschengruppen zu schützen, hat man Rechte auf verschiedensten Gebieten festgelegt (z.B. Kinderrechte, Frauenrechte, Rechte der Flüchtlinge, Rechte der Minderheiten). Das heißt aber, dass man mit einer Fülle von Termini konfrontiert wird, die alle einigermaßen mit dem Thema Menschenrechte zusammenhängen. Außerdem gehören dieser Termini sowohl zur alltäglichen Sprache als auch zur Fachsprache (v.a zur Rechtssprache).

Das Hauptproblem beim Verfassen dieses Magisterprojekts war deshalb die Auswahl der Begriffe. Eine Lösung bot hier die Eingrenzung der Anzahl der Terminologiequellen. Daher basiert das vorliegende Magisterprojekt auf zwei Hauptquellen: die Allgemeine Erklärung der Menschenrechte (von der UNO) und die Konvention zum Schutze der Menschenrechte und Grundfreiheiten (vom Europarat).

Trotz der beschränkten Anzahl der Quellen war es nicht leicht, die Wahl zu treffen und deshalb ist sie sicherlich auch einigermaßen subjektiv geworden. Trotzdem wurde das Hauptziel des Projektes immer im Auge behalten und somit das Ziel der Arbeit weitgehend erreicht. Das gegebene Magisterprojekt ist hoffentlich hilfreich für Dolmetscher und Übersetzer, um die allgemeineren mit Menschenrechten verbundenen Texte zu übersetzen und zu dolmetschen.

Der Themenbereich Menschenrechte ist wirklich vielfältig. Deshalb wäre es sehr begrüßenswert, wenn es Menschen gäbe, die im vorliegenden Magisterprojekt Inspiration fänden, ein speziefisheres Wörterbuch im Bereich der Menschenrechte zu verfassen (z. B. über Kinderrechte, über den Wortschatz, der mit dem Europäischen Gerichtshof für Menschenrechte zusammenhängt usw). Somit gäbe es eines Tages eine einheitliche Menschenrechtsterminologie, die man bei Bedarf anwenden könnte.